

T.C
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE / FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

COVID 19 SALGIN DÖNEMİNDE KATILIM
BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSİS
YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre DEMİR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ergin TEMEL

TOKAT-2024

ÖZET

COVID 19 SALGIN DÖNEMİNDE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSİS YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Demir, Emre

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ergin TEMEL

Mayıs 2024, xiii + 59 Sayfa

Katılım Bankacılığı, İslami hassasiyetleri olan kişilerin faizle işlem gören geleneksel bankacılığı kullanmak istememeleri sebebiyle ortaya çıkmıştır. Katılım bankacılığının işleyişinin temelinde ortaklık mantığı yatmaktadır ve İslam'da ticari ortaklık teşvik edilmiştir. Katılım bankacılığı da bu minval üzere kurulmuştur.

Katılım bankacılığı nev-i şahsına münhasır özellikleri yanında kredi kartı, finansman desteği, fon kullandırma ve sigortacılık işlemleri gibi diğer bankacılık işlemlerini de yapmaktadır. Fakat bu işlemleri de yaparken yine hak keza İslami esaslara riayet edilmektedir. Katılım bankacılığının yaygınlaşması ile faiz hassasiyeti nedeniyle para piyasasına dâhil edilmeyen atıl kalan fonlar da ticari sahaya intikal ederek piyasada ki işlem hacmi genişlemiştir

Bu çalışmada ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankalarının Covid-19 Salgın döneminde finansal performansları TOPSİS yöntemi kullanılarak analizi amaçlanmıştır. TOPSİS yöntemi çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir. Çalışma kapsamında ülkemizde faaliyette bulunan altı adet katılım bankasının 2019-2022 yılları arası finansal performansı analizi için Aktif Karlılık, Özkaynak Karlılığı, Özkaynaklar/Aktif Toplamı, Net Faiz (Kâr Payı) Geliri/Aktif Toplamı, Vergi Öncesi Kâr (VÖK)/Pasif Toplamı, Kullandırılan Fonlar / Toplam Aktifler, Kullandırılan Fon / Toplanan Fonlar olmak üzere yedi adet oran kullanılmıştır.

TOPSİS yöntemi kullanılarak yapılan analiz sonucunda 2019 yılında en yüksek performans gösteren katılım bankasının Ziraat Katılım Bankası olduğu, en düşük performans gösteren katılım bankasının Albaraka Türk Katılım bankası olduğu, 2020 yılında en yüksek performans gösteren katılım bankasının Kuveyt Türk Katılım Bankası olduğu, en düşük performans gösteren katılım bankasının Emlak Katılım Bankası olduğu, 2021 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası yine en yüksek performansı

gösteren katılım bankası, Emlak Katılım Bankası en düşük performansı gösteren katılım bankası, 2022 yılında da en yüksek ve en düşük performans değişmemiş en yüksek performansın Kuveyt Türk Katılım Bankası en düşük performansın ise Albaraka Türk Katılım Bankası olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Performans Analizi, TOPSİS Yöntemi

ABSTRACT

EVALUATION OF THE FINANCIAL PERFORMANCE OF PARTICIPATION BANKS DURING THE COVID 19 PANDEMIC PERIOD USING THE TOPSIS METHOD

Demir, Emre

Master's Degree, Department of Business Administration

Advisor: Doç. Dr. Ergin TEMEL

May 2024, xiii + 59 Pages

Participation Banking emerged because people with Islamic sensitivities did not want to use traditional banking that deals with interest. The logic of partnership lies at the basis of the operation of participation banking and commercial partnership is encouraged in Islam. Participation banking was also established in this manner.

In addition to its unique features, participation banking also carries out other banking transactions such as credit card, financial support, fund disbursement and insurance transactions. However, while carrying out these operations, both legal and Islamic principles are followed. With the spread of participation banking, idle funds that were not included in the money market due to interest sensitivity were transferred to the commercial field and the transaction volume in the market expanded.

In this study, it is aimed to analyze the financial performances of participation banks operating in our country during the Covid-19 Pandemic period using the TOPSIS method. TOPSIS method is one of the multi-criteria decision making methods. Within the scope of the study, for the financial performance analysis of six participation banks operating in our country between 2019 and 2022 (Profitability on Assets, Return on Equity, Equity/Total of Assets, Net Interest (Dividend) Income/Total of Assets, Profit Before Tax (BIT)/Total of Liabilities , Funds Provided / Total Assets, Funds Provided / Funds Collected) seven ratios were used.

As a result of the analysis using the TOPSIS method, the highest

performing participation bank in 2019 was Ziraat Participation Bank, the lowest performing participation bank was Albaraka Türk Participation Bank, the highest performing participation bank in 2020 was Kuveyt Türk Participation Bank, the lowest performing participation bank was The bank is Emlak Katılım Bankası, in 2021, Kuveyt Türk Katılım Bankası is again the highest performing participation bank, Emlak Katılım Bankası is the lowest performing participation bank, and in 2022, the highest and lowest performances have not changed, the highest performance is Kuveyt Türk Katılım Bankası, the lowest performance. It has been determined that it is Albaraka Türk Participation Bank.

Key Words: Participation Banking, Performance Analysis, TOPSIS Method

İÇİNDEKİLER

ÖZET	<i>i</i>
ABSTRACT	<i>iii</i>
İÇİNDEKİLER	<i>v</i>
TABLolar LİSTESİ	<i>viii</i>
KISALTMALAR LİSTESİ	<i>x</i>
GİRİŞ	<i>1</i>
BİRİNCİ BÖLÜM	<i>3</i>
1-BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI	<i>3</i>
1.1.Bankacılık Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	<i>3</i>
1.2. Katılım Bankacılığı	<i>6</i>
1.2.1. Katılım Bankacılığı Kavramı	<i>6</i>
1.2.2 Katılım Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	<i>8</i>
1.2.2.1 Dünyadaki Tarihsel Gelişimi	<i>8</i>
1.2.2.2. Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	<i>9</i>
1.2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri	<i>10</i>
1.2.3.1. Sosyal Nedenler	<i>10</i>
1.2.3.2. Ekonomik Nedenler	<i>11</i>
1.2.4. Türkiye’de Kamunun Katılım Bankası Kurması	<i>11</i>
1.2.5 Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları	<i>12</i>
1.2.5.1. Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması	<i>13</i>
1.2.5.2. Yabancı Kaynak Transferi	<i>13</i>
1.2.5.3. Reel Sektörün Gelişimine Katkı	<i>14</i>
1.2.5.4. Finansal Krizlere Karşı Önlem	<i>14</i>
1.2.5.5. İstihdamın Artırılması	<i>14</i>
1.2.6. Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklar ..	<i>15</i>
İKİNCİ BÖLÜM	<i>17</i>
2-KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE’DE Kİ DURUMU ve FAALİYETLERİ	<i>17</i>

2.1. Katılım Bankalarının Sektördeki Durumu.....	17
2.1.1. Ülkemizde Faaliyette Olan Katılım Bankaları	17
2.1.1. Katılım Bankalarının İstatistiki ve Finansal Verileri.....	19
2.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları	21
2.2.1. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri	21
2.2.1.1 Cari Hesaplar	21
2.2.1.2 Katılma Hesapları	22
2.2.2.Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri	22
2.2.2.1. Mudarebe	22
2.2.2.2. Muzara'a	23
2.2.2.3. Müsakat ve Mugarase	23
2.2.2.4. Murabaha	23
2.2.2.5.Mudarebe	24
2.2.2.6. Muşareke (İnan).....	25
2.2.2.7.İcara(leasing)	26
2.2.2.8. Selem	27
2.2.2.9 İstisna.....	27
2.2.2.10. Sukuk.....	28
2.2.2.11. Komodite	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	29
3-COVID- 19 SALGIN DÖNEMİNDE KATILIM BANKALARININ	
FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSİS YÖNTEMİYLE	
DEĞERLENDİRİLMESİ.....	29
3.1 . Covid –19 Salgını ve Finansal Piyasalara Etkisi	29
3.2. Çalışmanın Amacı	31
3.3. Çalışmanın Yöntemi	31
3.4. Çalışmanın Kapsamı.....	31
3.5. Literatür Taraması	31
3.6. TOPSİS YÖNTEMİ	35
3.6.1. Karar Matrisinin Oluşturulması.....	35
3.6.2. Normalize Edilmiş Karar Matrisinin (R) Elde Edilmesi	36
3.6.3 Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Elde Edilmesi	36

3.6.4. İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) Çözümlerinin Oluşturulması	36
3.6.5. Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması.....	37
3.6.6. İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması.....	37
3.7. BULGULAR.....	37
3.7.1. Analizde Kullanılacak Oranlar	37
3.7.2. Verilerin Elde Edilmesi	38
3.7.3.Katılım Bankalarının Finansal Verileri	38
3.7.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları..	38
3.7.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları	39
3.7.3.3. Emlak Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları.....	40
3.7.3.4. Türkiye Finans Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları.	41
3.7.3.5. Vakıf Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları.....	42
3.7.3.6. Ziraat Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları	43
3.7.4. Karar Matrisinin Oluşturulması.....	43
3.7.5. Normalize Edilmiş Karar Matrisinin (R) Elde Edilmesi	45
3.7.3.3 Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Elde Edilmesi	46
3.7.3.4. İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) Değerlerinin Bulunması	47
3.7.3.5 Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması.....	47
3.7.3.6 İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması.....	48
SONUÇ	51
KAYNAKÇA	55

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 1.1. Katılım Bankaları İle Ticari Bankaların Karşılaştırılması -----	16
Tablo 2.1. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Katılım Bankaları -----	17
Tablo 2.2. Katılım Bankaları Şube ve Personel Sayısı Gelişimi -----	19
Tablo 2.3: Katılım Bankalarının ATM ve Kredi Kartı Verileri -----	20
Tablo 2.4: Katılım Bankalarının Başlıca Göstergeleri (milyon TL) -----	20
Tablo 2.5: Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı (milyon TL)--	21
Tablo 3.1: Finansal Performans Analizi Yapılan Katılım Bankaları -----	31
Tablo 3.2: Albaraka ‘ ya ait 2019-2022 Yılları Arası Kullanılacak Bilgiler:-----	38
Tablo 3.3: Albaraka Türk Katılım Bankası’nın 2019-2022 Yılları Arasındaki Kârlılık Oranları -----	38
Tablo 3.4: Kuveyt Türk’ e ilişkin 2019-2022 yılları arasındaki karlılık analizinde kullanılacak bilgiler: -----	39
Tablo 3.5: Kuveyt Türk Katılım Bankasının 2019-2022 Yılları Arasındaki Karlılık Oranları:-----	39
Tablo 3.6: Türkiye Emlak Katılım Bankası’na ait 2019- 2022 yılları arasındaki Karlılık Analizinde Kullanılacak bilgiler:-----	40
Tablo 3.7: Emlak Katılım Bankası ‘ nın 2019-2022 yılları arası karlılık oranları; -----	40
Tablo 3.8: Türkiye Finans ‘a ilişkin 2019-2022 yılları arasındaki karlılık analizinde kullanılacak bilgiler; -----	41
Tablo 3.9: Türkiye Finans ‘ın 2019-2022 yılları arası karlılık oranları:-----	41
Tablo 3.10: Vakıf Katılım Bankası’na İlişkin 2019-2022 Yılları Arasındaki Kârlılık Analizinde Kullanılacak Bilgiler; -----	42
Tablo 3.11: Vakıf Katılım Bankası 2019-2022 yılları arası karlılık oranları; -----	42
Tablo 3.12: Ziraat Katılım Bankası’na İlişkin 2019-2022 Yılları Arasındaki Kârlılık Analizinde Kullanılacak Bilgiler -----	43
Tablo 3.13: Ziraat Katılım Bankası 2019-2022 yılları arası karlılık oranları; -----	43
Tablo 3.14 : 2019 yılına ait Karar Matrisi-----	44
3.15: 2020 yılına ait Karar Matrisi -----	44
Tablo 3.16: 2021 yılına ait Karar Matrisi-----	44
Tablo 3.17: 2022 yılına ait Karar Matrisi-----	45

Tablo 3.18: 2019 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi-----	45
Tablo 3.19: 2020 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi-----	45
Tablo 3.20: 2021 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi-----	45
Tablo 3.21 : 2022 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi -----	46
Tablo 3.22: 2019 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi -----	46
Tablo 3.23: 2020 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi -----	46
Tablo 3.24: 2021 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi -----	46
Tablo 3.25: 2022 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi -----	47
Tablo 3.26: 2019 Yılı İçin İdeal Değerler	47
Tablo 3.27: 2020 Yılı İçin İdeal Değerler-----	47
Tablo 3.28: 2021 Yılı İçin İdeal Değerler-----	47
Tablo 3.29: 2022 Yılı İçin İdeal Değerler-----	47
Tablo 3.30: 2019 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması -----	48
Tablo 3.31: 2020 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması -----	48
Tablo 3.32: 2021 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması -----	48
Tablo 3.33: 2022 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması -----	48
Tablo 3.34: 2019 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması-----	49
Tablo 3.35: 2020 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması -----	49
Tablo 3.36: 2021 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması -----	49
Tablo 3.37 : 2022 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması-----	50

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu

DESİYAB: Ulusal İşçi Yatırım Bankası

İKB: İslam Kalkınma Bankası

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KZOB: Kar/Zarar Ortaklığı Belgesi

OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

VÖK: Vergi Öncesi Kâr

DİBS: Devlet İç Borçlanma Senedi

TKBB: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TOPSIS: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution

ÖFK: Özel Finans Kurumları

GİRİŞ

İslam dini, faize karşı bir yasak getirmiş olmasına rağmen, geleneksel bankacılık ürünlerinin faize dayalı olması, dini hassasiyetleri olan bireylerin finans sisteminden uzak durmalarına sebep olmuştur. Faizsiz bankacılık uygulamaları ise ilk olarak 1963-1967 yılları arasında Mısır'da görülmüş ve 1971 yılında ilk faizsiz banka kurulmuştur. (Tunç, 2013, s. 108-109). Türk ekonomisindeki liberalleşme hareketlerinin bir sonucu olarak, 1980'lerin sonlarından itibaren ekonomiye katkıda bulunmamış "yastık altı" fonlarının ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanılabilir hale gelmesi için özel finans kurumları ortaya çıkmıştır. Türkiye'de bu kurumlar, 1985 yılında faaliyete geçmiştir ve bankacılık sistemine alternatif olmaktan ziyade onu tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir. 1999 yılında, Katılım Bankaları'nın faaliyetleri Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak resmileştirilmiştir. 2005 yılındaki düzenlemeyle, bu kurumların isimleri "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" olarak değiştirilmiş ve Güvence Fonu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Katılım Bankaları, topladıkları fonları reel sektöre kaynak olarak aktarmayı amaçlamaktadır.

TKBB (<http://www.tkbb.org.tr>)

COVID-19 salgını, dünya çapında yayılan ve sağlık krizinin ötesine geçerek küresel bir soruna dönüşen etkileriyle her kesimi derinden etkilemiştir. Salgın, ulusların sağlık sistemleriyle birlikte ekonomik yapılarında da büyük zararlara neden olmuştur. Salgının kontrol altına alınması için alınan önlemler, birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. Ulaşım, turizm, imalat, tekstil, eğitim, eğlence gibi sektörler, salgından en çok etkilenen sektörler arasındadır (Temel ve Çakır, 2022, s. 1447).

Covid-19 salgını, bireylerin ve kurumların gelirlerini olumsuz yönde etkilemesi finans sektörünün derinden etkilenmesine neden olmuştur. Bu süreçte, ekonomik yapıda meydana gelen bozulmanın onarılması için, Bankalar Birliği ve Katılım Bankaları Birliği tarafından alınan tedbirler, bozulan taksit ödemelerindeki gecikmeler gibi ödemelerde yaşanan düzensizlikler ve işletmelerin iş kaybından kaynaklanan zararlar giderilmeye çalışılmıştır. Covid-19 salgın döneminde yaşanan bu gelişmeler katılım bankalarının finansal durumlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çalışmamızda, katılım bankalarının finansal performanslarının analizi için TOPSİS yöntemi tercih edilmiştir. TOPSİS Yöntemi, çok kriterli karar verme problemlerini çözmek için kullanılan etkili bir yöntemdir. Bu yöntem, kamu sektörü,

sağlık, muhasebe, finans, planlama, ulaştırma, üretim, yönetim, pazarlama, eğitim ve ekonomi gibi geniş bir yelpazedeki alanlarda başarıyla uygulanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde bankacılık ve katılım bankacılığı tanımı, ortaya çıkması ve çeşitleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümünde katılım bankalarının Türkiye’de ki durumu ve faaliyetleri hakkında genel bilgiler, katılım bankalarının fon kullandırma ve fon toplama yöntemleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümünde ise katılım bankalarının. Covid-19 salgın dönemindeki finansal performansı TOPSİS yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1-BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI

Bu bölümde bankacılık ve katılım bankacılığı temel özellikleri, tarihsel gelişimi ve farklılıklar hakkında bilgi verilecektir.

1.1.Bankacılık Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Bankalar, müşterilerinden topladıkları tasarrufları çeşitli mevduat ve diğer finansal enstrümanlarla bir araya getirirler. Bu fonları kredi ve iskonto gibi çeşitli araçlarla kullanarak ekonomik faaliyetlerde bulunurlar. Bu şekilde, bankalar ekonomik büyümeyi destekleyen ve finansal sistem içinde likiditeyi sağlayan önemli aktörler haline gelirler (Yetiz, 2016, s. 110).

Bankacılığın kökenleri, tarih boyunca farklı medeniyetlerde benzer uygulamaların görüldüğü eski dönemlere kadar uzanır. Özellikle M.Ö. 3500'lü yılların başlarında, Babil, Sümer ve Antik Yunan gibi medeniyetlerde bankacılıkla ilgili erken izler bulunmaktadır (Yetiz, 2016, s. 110). Ticaretin gelişmesi ve uluslararası ilişkilerin artmasıyla birlikte, para işlemlerini yönetmek için kurumlar oluşturulmuş ve bu süreçte döviz ticareti yapan tüccarlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, döviz tüccarlarının bankacılık sektörünün gelişimine öncülük ettiği düşünülebilir (Çetin, 2017, s. 198).

Bankalar, müşterilerinden mevduat toplayarak fonlar oluştururlar ve bu kaynakları çeşitli kredi ürünleri aracılığıyla tüzel kişilere ve hükümetlere kullanırlar. Günümüzde, bankaların faaliyetleri sadece mevduat kabul etmek ve kredi vermekle sınırlı değildir; aynı zamanda çeşitli diğer finansal işlemleri de yürütmektedirler. Bunlar kısaca;

- a) Kredi ve para politikalarının hayata geçirilmesine katkıda bulunmak
- b) Finansal işlemlerde aracılık görevi üstlenmek,
- c) Menkul kıymet alım satımı gerçekleştirmek,
- d) Değerli varlıkları bir kasa aracılığıyla güvenli bir şekilde korumak,
- e) Kredi kartı, banka kartı gibi ödeme araçlarının kullanımını kolaylaştırmak,
- f) İç ve dış ticaret işlemlerinde aracı rolü üstlenmek.

Bankalar, yalnızca önceden bahsedilen finansal işlemlerle sınırlı kalmazlar. Aynı zamanda ulusal ekonomide önemli bir role sahiptirler. Bankaların varlığı, bir ülkenin finansal yapısını güçlendirir.

Bankalar, ekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir rol oynarlar ve finansal sistemin temel unsurlarından biridir. Bankacılık sektörü, ekonominin işleyişinde kilit bir rol oynar ve finansal sistemle sıkı bir etkileşim içindedir. Bankaların etkin bir şekilde faaliyet göstermesi ve güçlü bir yapıya sahip olması, ekonomik büyümenin ve kalkınmanın hızlanması için hayati bir öneme sahiptir (Yıldırım, 2004, s. 12).

Bankacılığın kökenleri, insanlık tarihinde paranın kullanılmadığı erken dönemlere kadar uzanmaktadır. O dönemlerde, insanlar mallarını güvenli bir yerde saklamak ve değerlendirmek amacıyla tapınaklara emanet etmişlerdir. Tapınakların rahipleri, emanet edilen malları yöneterek sahiplerine ödünç vermişler ve bu şekilde bir tür bankacılık faaliyeti yürütmüşlerdir. Bu nedenle, tarihteki en eski bankacılık faaliyetlerinin tapınaklarda gerçekleştiği ve bankacıların rahipler olduğu düşünülebilir (Ustaoglu, 2014, s. 3). Sonrasında, bu görevleri yerine getirmek üzere yöneticiler atandı. Gelecek yıllarda, ticaretin ve iletişimin artmasıyla birlikte, insanlar mallarını alışveriş yapmak için çeşitli ödeme yöntemlerine ihtiyaç duymaya başladılar (Fidan ve Dilek, 2019, s. 144).

Ticaretin ilerlemesiyle, alıcıların ödemelerini yapmalarıyla ilgili zorluklar ve riskler ortaya çıkmış, değerli metallere taşınması ve saklanması konuları da dikkate alınmıştır. Bu ihtiyaçları karşılamak için, alıcılar ile kredi talep edenler ve fiyatı önceden belirlemek isteyen satıcılar arasındaki farklar belirginleşmiştir. Ticari bankacılığın kökenleri, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerde, özellikle Sümer, Babil ve Antik Yunan gibi dönemlerde ortaya çıkmıştır (Yazıcı, 2015, s. 27).

Paranın icadı, bankacılık benzeri faaliyetlerin başlamasına yol açtı ve deniz ticaretinin gelişimi ile birlikte bankacılık sektörü önemli bir dönüşüm geçirdi. Modern bankacılığın ortaya çıkışı ve yayılma süreci genellikle 1900'lü yıllar olarak kabul edilir (Terzi, 2013, s. 5). Ülkemizde, bankacılık sektörü Tanzimat Dönemi'nde yabancı bankaların faaliyetleriyle ilk adımlarını atmıştır. Daha sonra, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ticaretin canlanmasıyla birlikte bankacılık sektörü büyük bir ivme kazanmıştır.

Uluslararası ticaretin gelişimi ve para birimleriyle ilgili kurumların oluşumu, sarrafların tarih sahnesindeki ilk belirtilerini gösterdiği dönemdir. Bu durum, bankacıların ve bankacılık işlemlerinin öncüsü olarak kabul edilebilir. "Banka" terimi, İtalyanca "banco" kelimesinden türemiştir ve tarih boyunca değişen koşullara uyum sağlayarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Gülen, 2015, s. 10).

Bankacılığın kökeni, geçmişte "banko" olarak adlandırılan ve para bozanların işlem yaptığı bir masaya dayanır. Bazı sarraflar iflas ettiklerinde, halk "bankalar battı" şeklinde ifade kullanarak bu durumu dile getirmiştir. Bu nedenle, Batı dillerinde "banco" kelimesinden türeyen "bankrupt" terimi, müflis veya iflas eden anlamına gelmektedir. Bankacılığın evrimi, başlangıçta mevduat kabul eden, transfer işlemlerini gerçekleştiren ve müşterilere kredi sağlayan iş yerlerinin "depozito ve transfer" gibi faaliyetlerine dayanmaktadır (Eryaşar, 2021, s. 169).

Roma'da bankacılık sektörü, M.Ö. 3. yüzyıldan MS 19. yüzyılın başlarına kadar oldukça gelişti. Soylular genellikle Roma bankacılık işlemleriyle ilgilenmedi; bunun yerine alt sınıflardaki armatörler ve tüccarlar bankacılıkla meşgul oldu. Orta Çağ boyunca deniz ticaretinin artmasıyla birlikte, yeni fethedilen bölgelerden değerli metaller getirildi. Bu faaliyetler, Avrupa'daki bankacılık sektörünün daha da büyümesine katkıda bulundu. Bu dönemde, yeni bir bankacılık türü ortaya çıktı. Orta Çağ boyunca sadece bankacılara vatandaşlık verilirken, Rönesans döneminde bankacılar sosyal çevrelerinde daha fazla önem kazandı ve genel olarak kabul gördü (Kaya, 2003, s. 33).

Modern anlamda ilk banka, Hollanda'da 1609 yılında Amsterdam Bankası olarak kuruldu. Daha sonra, 1637 yılında Venedik'te Venedik Bankası kuruldu. 1640 yılında, İngiltere kralının tüccarları Londra'dayken, kralın kulesinde saklanan altın külçelerin tüccarların devlete olan güvenini sarsmasıyla bir olay yaşandı. Bu durumdan sonra, tüccarlar altınlarını "kuyumcu" olarak adlandırılan tüccarlara fatura karşılığında teslim etmeye başladılar. Ancak bir süre sonra, kuyumcuların kasalarındaki altın miktarının eksik olduğu ortaya çıktı. Bunun üzerine, borç isteyenlere kuyumcular kendi faturalarını "banknot" olarak vermeye başladılar. Bu banknotlar zamanla piyasada dolaşarak ilk banknotların ortaya çıkmasına neden oldu (Karta, 2014, s. 25).

Sömürgecilik hareketlerinin 19. yüzyılın başlarında genişlemesiyle birlikte dünya ticaretinde önemli değişimler yaşandı. Sömürgecilik arttıkça, bankacılık sektöründe uzmanlaşma, iş bölümü ve birleşme eğilimleri daha belirgin hale geldi. Özellikle İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde faaliyet gösteren bankalar, günümüzde hala önemli rol oynamaktadır. Batı ekonomisi, ticari kapitalizm döneminden sanayileşme aşamasına doğru büyük bir dönüşüm geçirmiştir (Dikmen, 2005: 142).

Kapitalizmin artan etkisiyle, küçük işletmelerin yerini büyük ölçekli şirketler almaya başladı. Bu dönüşüm, bankacılık sektöründe de belirgin bir şekilde görüldü. Büyük bankalar, ticari ve uluslararası bankacılık hizmetlerinde liderlik rolü üstlenerek genişledi (Ustaoğlu, 2014, s. 74).

20. yüzyılın başından itibaren, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte bankacılık faaliyetleri önemli değişimlere uğradı. Bu dönemde, bankacılık faaliyetleri genellikle merkezi olarak yönetildi. Gelişmekte olan ekonomilerin mali yapıları, kendi ekonomik yapılarına daha uygun bir şekilde yeniden yapılandırılmaya başlandı. Bu süreçte, genellikle devlet tarafından finanse edilen özel ortaklıkların kalkınma çabalarını desteklemek amacıyla kurulan bankalara "kalkınma bankaları" adı verildi. Yeni bankaların kurulması için çeşitli yasal düzenlemeler yapıldı. Ayrıca, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası gibi kurumlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin önemli kuruluşları arasında yer aldı (Parasız, 2005, s. 127).

1.2. Katılım Bankacılığı

1.2.1. Katılım Bankacılığı Kavramı

Katılım bankaları, mevduat toplama yetkisi olmayan ancak özel cari hesaplar ve kâr-zarar katılımı prensibine dayalı hesaplar aracılığıyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman, emtia veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden kuruluşlar olarak tanımlanır. 5411 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 3. maddesi, katılım bankalarını özel cari ve katılım hesapları üzerinden fon toplamak ve kredi sağlamak esasına dayanan kuruluşlar olarak ifade etmektedir.

Katılım bankacılığı, dini inançlar gereği bankalara yatırılmayan ve genellikle altın, döviz, bina, arsa gibi şekillerde tutulan tasarrufların, ekonomik kalkınma ve üretim sürecine katkı sağlamak amacıyla kurulan ve kar-zarar ortaklığı esasına dayanan finansal kurumlardır. Bu bankalar, geleneksel faiz odaklı finans sisteminden farklı olarak, İslami prensiplere uygun olarak faaliyet gösterirler (Özulucan ve Özdemir, 2010, s. 6).

Katılım bankacılığı, İslami hukuk sistemine uygun olarak düzenlenmiş ve temel çalışma ilkelerini Kur'an ve Sünnet gibi İslami kaynaklara dayandıran bir finansal alt sistemdir. İslami bankalar, faizsiz işlem prensibi ve risk paylaşımı modeli gibi özelliklerle geleneksel bankalardan ayrılır. Bu bankalar, müşterilerin finansal

ihtiyaçlarını karşılamak için faiz yerine kar paylaşımı, kira ve ortaklık gibi İslami finans araçlarını kullanırlar (Parlakkaya ve çürük, 2011, s. 398).

Faizsiz finans veya İslami finans olarak da bilinen bu tür bankacılık kuruluşları, Türkiye'de başlangıçta "Özel Finans Kurumları" adı altında hizmet veriyordu. Ancak, 2005 yılında kabul edilen 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'yla, bu kurumlar "Katılım Bankacılığı" olarak adlandırıldı. Bu değişiklik, söz konusu bankaların faaliyetlerinin İslami finans prensiplerine uyumunu vurgulamak için yapıldı (Akkuş, 2017, s. 9).

Katılım bankacılığı, İslam'ın öğretilerine dayalı olarak faizsiz bankacılık prensiplerini benimseyen ve helal yatırım seçenekleri sunan bir finansal modeldir. Bu sistemde, İslami finans kurallarına uygun olarak faizsiz ve helal finansal araçlar kullanılır. İslami finans, İslam dini öğretilerine uygun olarak finansal faaliyetlerin yürütüldüğü bir sistemdir ve bu sistemin temel prensiplerinden biri faizin İslam'a göre haram olmasıdır. Bu sebeple, İslami finans geleneksel finansal sistemlerden farklı bir yaklaşım sunar ve alternatif bir finansal model olarak değerlendirilir (Pehlivan, 2016, s. 299).

Katılım bankacılığı sistemi, faiz kullanımına dayalı olmayan bir yapıyı benimser. Bu sistemde, bankalar müşterilerine faiz karşılığında kredi vermek yerine, projelere veya işletmelere ortaklık sağlarlar ve kar-zarar paylaşımı prensibiyle faaliyet gösterirler. Bu sayede, katılım bankaları müşterileriyle birlikte riski paylaşır ve faiz yerine kar paylaşımına dayalı olarak hizmet sunarlar. Bu model, geleneksel faiz odaklı bankacılık sisteminden önemli ölçüde farklı bir yaklaşımı temsil eder (Paul Wouters, 2007, s. 18).

Katılım bankacılığı, tasarruf sahipleri ve girişimciler arasında kar ve zararın önceden belirlenmiş kurallara göre paylaşıldığı bir sistemdir. Tasarruf sahipleri, bankaya yatırdıkları paraları belirli bir projenin veya işletmenin sermayesini temsil eden bir tür ortaklık olarak görürler. Bu nedenle, katılım bankacılığı modelinde, tasarruf sahipleri ve girişimciler arasında net ve şeffaf bir paylaşım mekanizması bulunmaktadır. Bu yaklaşım, finansal işlemlerde faiz yerine kar paylaşımını temel alır ve işlemlerin adil ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar (Tunç, 2013, s. 114).

Katılım bankaları, faaliyetlerine başlamak için Bakanlar Kurulu tarafından verilen izin doğrultusunda kurulur ve Bankalar Kanunu'na uygun olarak işlerini yürütürler. Katılım bankaları, uzun süredir ekonomiye yastık altında tutulan paraların

kazandırılması konusunda önemli bir rol üstlenmişlerdir. Katılım bankaları, risk sermayesi kuruluşlarına benzer bir yapıya sahiptir ve topladıkları atıl fonları Türk sanayicileri ve girişimcilerinin ihtiyaç duyduğu hammadde, yarı mamul ve mamul maddelerle yatırım mallarının teminine yönlendirerek ülke ekonomisine önemli katkılar sağlarlar. Bu sayede, katılım bankaları ekonomik kalkınma ve büyüme süreçlerine destek olur ve ülke ekonomisine büyük faydalar sağlarlar.

Kuveyt Türk (<http://www.kuveytturk.com.tr>)

Geleneksel bankalar kâr maksimizasyonu ilkesine odaklanırken, katılım bankaları faizsiz finansman ilkelerine dayanarak tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları doğrudan reel ekonomiye yönlendirirler. Bu süreçte elde edilen kâr veya zarar, tasarruf sahipleri ile paylaşılır. Katılım bankaları, bu şekilde faizsiz finans prensiplerini benimseyerek toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirliği desteklemeyi amaçlar.

1.2.2 Katılım Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

1.2.2.1 Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Mit Gharm, 1963 yılında Mısır'da faaliyete geçerek günümüzdeki faizsiz finansın ilk örneklerinden birini oluşturmuştur. Bu dönemde, Suudi Arabistan hükümetinin desteğiyle 1975 yılında İslami Kalkınma Bankası kurulmuş ve İslam ülkeleri arasındaki iş birliğini ve ticareti teşvik ederek kalkınmayı hedeflemiştir. Aynı yıl içerisinde, ilk özel sermayeli faizsiz finans kurumu olan Dubai İslamic Bank faaliyete geçmiştir. Kuveyt Finans Kurumu ise 1977 yılında Kuveyt devleti tarafından kurulmuş ve bu alanda önemli bir rol oynamıştır (Tunç, 2013, s. 108-109).

Malezya, İslami bankacılık alanında önde gelen ülkelerden biridir. Geleneksel bankacılıkla birlikte gelişen faizsiz bankacılık sektörü, 2012 yılında Malezya'da sektörün %20'sini oluşturmuştur. İslami finansın önemli merkezlerinden biri olan İran'da ise bankacılık sektörünün tamamı İslami prensiplere göre faaliyet göstermektedir (Serpam, 2013, s. 9).

Citibank, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs, United Bank of Kuwait ve Arab Banking Corporation gibi önde gelen finansal kuruluşlar, konvansiyonel bankacılığın yanı sıra faizsiz bankacılıkla ilgili birimlere de sahiptirler. Bu kuruluşlar, küresel finansal pazarlarda faizsiz finansman alanında da etkin rol oynamaktadırlar (Parlakkaya ve Çürük, 2011, s. 399). Batılı birçok bankanın faizsiz bankacılığa ilgi göstermesinin arkasındaki etkenlerden

biri, bu sistemi benimseyen kişi ve kurumların toplam tasarruflarının yaklaşık üç yüz milyar ABD dolarını aşmasıdır. Bu büyük finansal potansiyel, geleneksel bankaların faizsiz finansman alanında da faaliyet gösterme isteğini artırmaktadır (Özulucan ve Özdemir, 2010, s. 33).

Kasım 2013 tarihinde yayımlanan ve 2012 bilançolarını esas alan Top Islamic Financial Institutions raporuna göre, dünyanın önde gelen bankacılık dergilerinden biri olan The Banker'a göre ilk 10 banka arasında 5 İran, 2 Suudi Arabistan ve 1'er Kuveyt, Malezya ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden bankalar yer almaktadır. Ayrıca, Thomson Reuters tarafından yayımlanan bir rapora göre, günümüzde dünya bankacılık sisteminin aktif büyüklüğü 120 trilyon doları aşmış ve faizsiz bankacılık uygulamalarının tahmini potansiyeli ise 4 trilyon doları aşmıştır (TKBB, 2013, s. 37).

1.2.2.2. Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Türkiye'nin faizsiz bankacılık sistemine geçişinde uluslararası ve ulusal arenalarda önemli adımlar atılmıştır. Ülke, 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında yer almış ve 1984 yılında ise kuruluşun en önemli ortaklarından biri olmuştur. Bu adımlar, Türkiye'nin faizsiz bankacılığa olan ilgisini ve bu alanda güçlü bir temel oluşturma çabasını yansıtmaktadır (Özulucan ve Özdemir, 2010, s. 15).

Türkiye'de faizsiz bankacılığın erken örneklerinden biri, Kar/Zarar (K/Z) ortaklığı prensibine dayalı olarak işleyen Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) olarak öne çıkmaktadır. Ancak, DESİYAB'ın yönetim kurulu, 1978 yılından sonra faizli sisteme geçme kararı almıştır. Bununla birlikte, faizsiz finansmana ilişkin diğer önemli bir örnek ise Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi (KZOB) uygulamasına izin verilmesidir.

Türkiye'de faizsiz finans kurumlarının yasal çerçevesi, 15 Aralık 1983 tarihinde yayımlanan ve 19 Aralık 1983 tarihli Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yürürlüğe giren 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile belirlenmiştir. Bu karar, Özel Finans Kurumları (ÖFK) olarak bilinen faizsiz finans kuruluşlarının düzenlenmesi ve denetlenmesi yetkisini T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası'na vermiştir. ÖFK'ler, aslında yatırım bankacılığı faaliyeti yürütmekte olup, bankacılık kanunu dışında kalarak bazı avantajlar elde etmişlerdir (Şahin, 2012, s. 529).

Yabancı uzmanlar, düzenlemeleri ve katılım bankalarının gelişimini değerlendirirken Türkiye'nin faizsiz bankacılık konusunda dünyadaki en ileri ve etkili düzenlemelere sahip ülkelerden biri olduğunu vurguluyorlar (TKBB, 2007, s. 16).

Özel Finans Kurumlarının yasal düzenlemelerle tanındığı ilk dönemlerden sonra, 1984'te Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş. gibi kurumlar faaliyete geçti. Daha sonra, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. (1989), Anadolu Finans Kurumu A.Ş. (1991), İhlas Finans Kurumu A.Ş. (1995) ve Asya Finans Kurumu A.Ş. (1996) gibi kuruluşlar da sektöre katıldı. Faisal Finans Kurumu A.Ş. ile Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 2005 yılında birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. adı altında birleşik bir yapı oluşturdular. Ancak, ülkemizde bankacılık ve finans sektöründe yaşanan zorluklar neticesinde, İhlas Finans Kurumu AŞ gibi birçok banka da sıkıntılı dönemler geçirdi ve sonrasında 10.02.2001 tarihinde faaliyet izni iptal edildi.

2005 yılında, sektörde önemli ve tartışmalı bir gelişme yaşandı: Katılım bankalarının TMSF şemsiyesi altına alınması. Özellikle 2001 yılındaki ekonomik krizin etkisiyle, sistemi korumak amacıyla ÖFK'lara yönelik Güvence Fonu kurulması yönünde yasal bir düzenleme yapılmıştı. Ancak, 2005 yılında bu güvence fonu TMSF ile birleştirilerek, katılım bankalarına yatırılan fonlar ile klasik bankalara yatırılan mevduat aynı güvence fonu çatısı altına alındı (Tunç, 2016, s. 189).

1.2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

1.2.3.1. Sosyal Nedenler

Toplum, bireylerin bir araya gelmesiyle meydana gelir ve her bireyin yaşam koşulları farklılık gösterir. Bu durum, toplumda çeşitli sosyal sınıfların oluşmasına yol açar. Ancak, ekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve sosyal sınıf farklarının en aza indirilmesi, toplumsal uyumun ve dayanışmanın sağlanması için hayati öneme sahiptir (Doğan, 2008, s. 20). İş birliği ve dayanışma ile bu fark ortadan kaldırılmalıdır (Çobankaya, 2014, s. 11).

Katılım bankaları, faizsiz ilkeler doğrultusunda gelir elde etmek için faiz yerine kar ve kira gibi alternatif kaynaklara odaklanır. Faizden kaçındıkları için, ticaretten elde ettikleri karlar ve varlık kiralamasından gelen kira gelirleri gibi gelir kaynaklarını kullanarak faaliyet gösterirler. Bu gelir türleri, katılım bankacılığı ilkelerine uygun bir şekilde iş yapmalarını sağlar (Aktepe, 2013, s. 33).

Katılım bankaları için kiralama geliri, bir mal veya hizmetin banka tarafından satın alınıp, belirli bir süre için müşteriye kiralanması ve bu kira bedelinin alınması yoluyla elde edilir. Bu işlem, bankanın müşteriye mal veya hizmeti doğrudan satın almasının aksine, önceden varlığı satın alıp müşteriye kiralamasını gerektirir. Kiralama süresi sonunda, varlık müşteriye satılabilir veya kiralama sözleşmesi yenilenebilir (Özsoy, 2013, s. 100).

1.2.3.2. Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığının ekonomik nedenleri arasında öncelikli olarak petrol gelirleri yer alır. Özellikle 1970'lerde, OPEC'in petrol fiyatlarını artırmasıyla birlikte, İslam ülkelerinde gelirlerin artması sağlanmıştır. Bu durum, katılım bankacılığı sektörünün gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Tuhan, 2014, s. 31).

Petrol gelirlerini etkin bir şekilde yönetemeyen petrol zengini ülkeler, gelişmiş ülkeler seviyesine çıkma potansiyeline sahipken, fırsatları değerlendirememiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında kalmışlardır (Seçil, 2016, s. 15). Bu ülkeler, gelirlerinin bir kısmını Batılı kaynaklara yatırmışken diğer bir kısmını da fakir İslam ülkelerine yardım amacıyla harcamışlardır (Darçın, 2007, s. 24-25).

Ticari bankaların uzun vadeli finansmana olan sınırlı ilgisi, ülke kalkınması üzerinde olumsuz bir etki bırakmıştır ve bu durumun faizsiz bankacılık aracılığıyla düzeltilmesi önerilmiştir (Kutval, 2014, s. 23).

İslami bankacılık, 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasıyla birlikte büyük bir ivme kazanmıştır (Ustaoğlu, 2014, s. 18). Katılım bankalarının kuruluşu, faizsiz finans sistemine olan talebi karşılamak ve Müslümanların ekonomik faaliyetlerini İslami prensiplere uygun olarak yürütebilmelerine olanak tanımak için önemli bir adım olmuştur (Şahan, 2015, s. 11).

1.2.4. Türkiye’de Kamunun Katılım Bankası Kurması

Ülkemizde özel sektör katılım bankacılığı 1985 yılında başlamış olmasına rağmen, beklenen düzeyde bir pazar payı elde edememiştir. Mevcut katılım bankaları, son yıllarda şube ağını genişletmiş olsa da, bankacılık sektörü içinde hala yüzde beşler civarında bir paya sahiptir. Katılım bankacılığının ülke genelinde daha yaygın hale gelmesi ve faizsiz bankacılık enstrümanlarından daha geniş bir kitlenin faydalanabilmesi için kamu otoritesi harekete geçmiştir (Tunç: 2016, s. 95).

T.C. Ziraat Bankası, Bankacılık Kanunu'na tabi Katılım Bankası olarak faaliyet göstermek üzere, BDDK'nın 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle, Türk Ticaret Kanunu'na göre bir Anonim Şirket kurmuştur. Ziraat Katılım Bankası, 12.02.2015 tarihinde BDDK'dan faaliyet izni alarak, 29.05.2015 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Vakıf Katılım Bankası ve Halk Katılım Bankası da daha sonra sektöre katılmıştır.

1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından imzalanan bir kararla kurulan Emlak ve Eytam Bankası, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasına ve imarına önemli bir katkı sağladı. Kuruluş yıllarında, Yeni Meclis binası, Türk Ocağı binası ve Merkez Bankası binası gibi önemli projeleri üstlenerek Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin seçkin örnekleri arasında yer aldı.

Kuruluşunun ilk yıllarında Yeni Meclis binası, Türk Ocağı binası ve Merkez Bankası binası gibi Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en seçkin örneklerini inşa eden banka, ülkemizin ilk konut projesi olan Bahçelievler Konutları'nı hayata geçirerek, konut kredisi finansman modelinin ilk uygulamasını gerçekleştirdi. Daha sonra Saracoğlu Mahallesi, Levent Konutları, Koşuyolu Mahallesi ve diğer sembol yapılarla ülkenin dört bir yanında önemli projelere imza atarak imar ve gelişime büyük katkı sağladı.

Zamanla ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak isim değişiklikleri geçiren banka, Türkiye Emlak Kredi Bankası ve Türkiye Emlak Bankası olarak yoluna devam etti. 2018'de yeniden yapılanarak bir katılım bankası olarak faaliyet göstermeye başlayan Türkiye Emlak Katılım Bankası, 2019'da faaliyet izni alarak hizmet vermeye başladı. Bugün, 95 yıllık köklü geçmişiyle ve uzman bankacılardan oluşan ekibiyle hizmetlerini sürdürmektedir

Emlak Katılım (emlakkatılım.com.tr)

Gelecekte, katılım bankalarının sayısının artması ve katılım bankacılığı ürün çeşitliliğinin artmasıyla birlikte, toplam bankacılık sektörü içinde katılım bankacılığı payının önemli ölçüde artması beklenmektedir (Tunç, 2016, s. 195).

1.2.5 Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları

Katılım bankalarının 1985 yılında Türkiye'de faaliyete geçmesiyle birlikte, özellikle son yıllarda sektörde belirgin bir büyüme ve gelişim yaşanmaktadır. Bu gelişim, çeşitli verilerin incelenmesiyle açıkça görülebilmektedir. Özel kuruluşların yanı

sıra kamu kuruluşlarının da faizsiz bankacılık sektörüne katılması, devletin bu alana verdiği önemi ve destek politikasını yansıtmaktadır. Bu destek, sektörün daha da genişlemesi ve gelişmesi yönünde olduğunu göstermektedir.

Katılım bankacılığının hedefleri ve özellikleri üzerinde yapılan incelemeler, bu bankacılık modelinin ortaya çıkış nedenini ve hangi ihtiyaçları karşıladığını açıkça göstermektedir. Sektördeki gelişmelerin ardından, katılım bankacılığının ve bu alandaki ilerlemelerin ülke ekonomisi için taşıdığı önemin vurgulanması gerekmektedir.

Katılım bankacılığı, faizsiz ve risk paylaşımı esaslarına dayanan yenilikçi bir finansal model sunar. Bu model, geleneksel bankacılığın dışında kalan kesimlere ve farklı finansal ihtiyaçlara odaklanır. Katılım bankalarının artan önemi, finansal sistemin çeşitlenmesine ve derinleşmesine olumlu katkı sağlar. Ekonomik kalkınma ve finansal istikrar açısından, katılım bankalarının büyümesi ve gelişmesi önemlidir. Bu, finansal sistemin daha kapsayıcı hale gelmesine ve kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılmasına imkân tanır. Ayrıca, katılım bankacılığı sektöründeki büyüme, rekabeti artırarak finansal hizmetlerin kalitesini artırabilir ve tüketicilere daha geniş bir hizmet yelpazesi sunabilir. Dolayısıyla, katılım bankacılığındaki ilerlemeler, ülke ekonomisinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde büyümesine önemli katkı sağlayabilir.

1.2.5.1. Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması

Faiz hassasiyeti olan bireylerin, geleneksel bankacılık hizmetlerinden kaçınarak birikimlerini ekonomik sisteme entegre etme isteği, özel finans kuruluşlarının oluşumunda temel bir etkidir. Bu durum, katılım bankalarının bugün ülke ekonomisine sunduğu en önemli faydalardan biridir. Katılım bankaları 2023 yılı verileri incelendiğinde toplam 1.516.367 Milyar TL Toplam Fon oranına ulaşmıştır.

1.2.5.2. Yabancı Kaynak Transferi

Katılım bankacılığının doğuşunda, petrol ihraç eden ülkelerin büyük sermaye birikimlerini ekonomik sistemlere entegre etme gerekliliği belirleyici bir etkidir. Bu ülkelerin artan sermayesini ekonomik sistem içinde değerlendirme ihtiyacı, diğer ülkelerin sermaye talebini karşılayacak bir mekanizmanın oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Katılım bankaları, bu ihtiyacı karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin benimsediği yaklaşım ise, Körfez sermayesini ulusal ekonomiye kazandırma stratejisidir. Yabancı kaynak transferinin, ülke ekonomisinin büyümesi ve kalkınması açısından kritik bir öneme sahip olduğu açıktır. Körfez sermayesinin ekonomiye

entegrasyonu ise, katılım bankacılığı faaliyetlerinin geliştirilmesiyle gerçekleştirilebilir. Bu sürecin başlangıcında, ülkede faaliyete geçen ilk kuruluşlar arasında, Arap sermayesiyle kurulan Faisal Finans ve Al Baraka Finans kuruluşları yer almaktadır.

1.2.5.3. Reel Sektörün Gelişimine Katkı

Katılım bankaları, faiz geliri elde eden işlemlerden kaçınarak, sürekli olarak reel sektörün fonlanmasına odaklanır. Nakit kredi yerine, yasal düzenlemelerde öngörülen teknikler kullanılarak ticaret ve sanayi sektörlerine finansman desteği sağlarlar. Bu finansman teknikleri aracılığıyla katılım bankaları, üretime ve katma değer artırıcı sınıai, ticari ve sabit sermaye yatırımlarına fon sağlayarak reel ekonomiye doğrudan katkıda bulunur. Bu şekilde, ekonomik büyümeye destek olurlar ve finans piyasalarında farklı bir anlayışı temsil ederler (TKBB, Katılım Bankaları, 2009, s. 27).

Katılım bankaları tarafından 2023 yılında kullanılan toplam fon miktarı 1.060.230 Milyar TL olmuştur.

TKBB (<http://www.tkbb.org.tr>)

1.2.5.4. Finansal Krizlere Karşı Önlem

Bankacılık sektörü, tarihsel olarak finansal krizlerin en hassas alanlarından biri olmuştur. 2008 küresel finans krizi, dünya çapında büyük finansal kuruluşların iflası ve ekonomik durgunluklarla sonuçlanan bir felaketti. Ancak, bu krizde dikkate değer bir farklılık gözlemlenmiştir: katılım bankaları, geleneksel bankalara kıyasla daha az zarar görmüştür. 2008 krizi, finans sektörünün aşırı genişleyen ve riskli varlıkların biriktiği bir balon oluşturmasıyla tetiklenmiştir. Bununla birlikte, faizsiz bankacılık bu tür riskli işlemlerden uzaktır. Katılım bankalarında menkul kıymetleştirme işlemleri nadirdir ve yüksek riskli veya spekülâtif işlemlere izin verilmez. Bu nedenle, faizsiz bankacılık, finansal krizlerden daha az etkilenir ve daha istikrarlı bir yapı sunar (TKBB, Katılım Bankaları 2010, s. 28.).

1.2.5.5. İstihdamın Artırılması

Katılım bankalarının sektöre girmesi, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlamıştır: Bu etkiyi daha iyi anlamak için, katılım bankalarının faaliyet gösterdiği yıllar boyunca istihdam edilen personel sayısına bir göz atmak yeterlidir. 2017 yılında toplamda 1122 şube ve 1379 personeli bulunan katılım bankaları 2023 itibarıyla, toplamda 1459 şube ve 23.910 personel ile hizmet vermektedir. Bu istatistikler, katılım

bankalarının istihdam yaratma ve ekonomik büyümeye katkı sağlama konusundaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

1.2.6. Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankacılık Arasındaki Farklar

Katılım bankası ile geleneksel bankacılık arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar çeşitli açılardan ele alınmaktadır.

Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların farkları şöyle özetlenebilir. (Özulucan ve Deran: 2009, s. 99-101)

Katılım bankacılığında faiz yoktur. Kar/zarar ortaklığı yöntemi kullanılır. Geleneksel bankacılıkta faiz esasına göre çalışmaktadır.

Katılım bankası parayı alım-satımda kullanamaz, mal ticareti yapar. Geleneksel bankacılıkta para ticareti yapılır.

Katılım bankaları genellikle nakit kredi sağlamazlar; bunun yerine, Mudaraba, İcara gibi fon kullandırma yöntemlerini tercih ederler. Geleneksel bankacılık ise genellikle faiz karşılığında nakit kredi sunar. Katılım bankaları, müşterilere fon kullandırmak için finansal kiralama gibi yöntemlere başvurabilirlerken, geleneksel bankalar genellikle bu tür finansal kiralama hizmeti sunmazlar. Katılım bankasında ortaklık olduğu için risk vardır. Ticari bankacılıkta faiz olduğu için risk yoktur.

Katılım bankasında uzun vadeli yatırımlar tercih edilir. Geleneksel bankada kısa vadeli yatırımlar tercih edilir.

Katılım bankasında kar varsa %80 fon sahiplerine dağıtılır. Geleneksel bankada kar oranı önceden belirlenir.

Katılım bankası her finansal aracı kullanamaz. Geleneksel banka kar sağlayan her türlü finansal aracı kullanabilir.

Katılım bankaları ile Geleneksel bankaların farklılığı Tablo 1.1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Katılım bankaları ile Geleneksel bankaların karşılaştırılması

KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
Faiz yoktur, faiz yerine kar payı kullanır.	Faiz esasına göre çalışılır.
Mal ticareti yapılır.	Para ticareti yapılır.
Nakit kredi kullanıramazlar.	Faiz karşılığında nakit kredi kullanırlar.
Uzun vadeli yatırımları tercih ederler.	Kısa vadeli kredi kullanılmayı tercih ederler.
Finansal kiralama yapma yetkileri vardır.	Finansal kiralama yapamazlar, fakat finansal kiralama şirket kurabilirler.
Müşterinin ödeyeceği miktar vade sonunda ekonomiye göre değişmez.	Ticari bankalarda kullanılan yöntemler fon maliyetini değiştirebilir.
TKBB'ye üye olma zorunluluğu vardır.	TBB'ye üye olma zorunluluğu vardır.
Ortaklık olduğu için risk hem bankada hem de müşteride vardır.	Faiz esaslı olduğu için risk müşteriye yoktur. Bu riski banka üstlenir.
Yasal sınırlama yoktur.	Bazı sınırlamalar vardır.
Müşterinin ödeyeceği miktar vade sonunda ekonomiye göre değişmez.	Ticari bankaların kullandıkları yöntemler fon maliyetini değiştirebilir.

Kaynak: Akhan, 2010, s. 28-32 ;Özulucan ve Deran, 2009, s. 95-100; Dağ, 2011, s. 37-40

İKİNCİ BÖLÜM

2-KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE'DE Kİ DURUMU ve FAALİYETLERİ

Bu bölümde katılım bankalarının Türkiye'de ki durumu ve faaliyet alanları hakkında açıklama yapılacaktır.

2.1. Katılım Bankalarının Sektördeki Durumu

Ülkemiz'de faiz hassasiyeti olan kesim için finans sektöründe alternatif bir kurum olarak hizmet veren katılım bankaları, banka, şube, ATM ve personel sayıları ile toplam aktifler, toplanan ve kullanılan fonlar gibi göstergelerde sürekli bir artış göstermektedir. Ayrıca, kamu bankalarının da sektöre girmesiyle birlikte bu artış eğilimi daha da belirgin hale gelmiştir.

2.1.1. Ülkemizde Faaliyette Olan Katılım Bankaları

1980'li yıllarda finans piyasasında ilk örnekleri görülmeye başlayan katılım bankalarının sayıları yıllar itibariyle farklılık göstermiştir. Ülkemizde faaliyette olan katılım bankaları Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Türkiye'de Faaliyette Bulunan Katılım Bankaları

BANKA	KURULUŞ YILI
Albaraka Türk Katılım Bankası	1984
Kuveyt Türk Katılım Bankası	1989
Türkiye Finans Katılım Bankası	1991
Vakıf Katılım Bankası	2015
Ziraat Katılım Bankası	2015
Emlak Katılım Bankası	2019

Tablo 2.1.'de görüldüğü üzere ilk katılım bankası 1984 yılında Albaraka Türk Katılım bankası olmuş devlet destekli ilk katılım bankaları da Ziraat ve Vakıf Katılım bankaları olmuştur.

Albaraka Türk Katılım Bankası

Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 yılında kurulmuş ve 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Kuruluşunda, Ortadoğu'nun önde gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türkiye'nin uzun yıllardır hizmet veren yerli bir sanayi grubunun liderliği bulunmaktadır. Bankanın yabancı ortaklık yapısı, 01.09.2020 itibariyle %62,12'dir. Dağılıma göre, Albaraka Türk Katılım Bankası Bankacılık Grubu %36,29; Dallah Al Baraka Holding %15,38; İslam Kalkınma Bankası

%7,84 ve diğer yabancı ortaklar %2,60 paya sahiptir. Yerli ortakların payı %1,86 iken, halka açık payın oranı %36,02'dir (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2021, s. 48).

Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk Katılım Bankası, 1989 yılında Kuveyt merkezli bir özel finans kuruluşu olarak faaliyete geçmiştir. Ancak, 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer özel finans kurumları gibi 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olmuştur. Bankanın sermayesinin %62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Wafra Uluslararası Yatırım Şirketi'ne, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na ve %1,04'ü diğer ortaklara aittir. Kuveyt Türk Katılım Bankası, Güneş Enerji Santralleri, Edirne-Niğde Otoyolu Projesi ve 1915 Çanakkale Köprüsü gibi önemli altyapı projelerine katkıda bulunmuştur (Kuveyt Türk, 2021, s. 34).

Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans Katılım Bankası, %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olan "Anadolu Finans"ın 1991 yılında kurulmasıyla temelleri atılmıştır. Daha sonrasında, 2005 yılında "Faisal Finans Kurumu" adıyla 1985-2001 yılları arasında "Family Finans" ile birleşerek yeniden yapılandırılmıştır. 2007 yılında, Suudi Arabistan'ın ve Orta Doğu'nun en büyük sermayeli bankası olan National Commercial Bank (NCB), Türkiye Finans Katılım Bankası'nın %60 hissesini alarak bankanın ana hissedarı olmuştur. Türkiye Finans, katılım bankaları arasında en fazla POS (Point of Sale) sayısına sahip olup 2013 yılında 500 milyon dolarlık sukuk işlemini gerçekleştirerek önemli bir adım atmıştır (Türkiye Finans, 2021, s. 26).

Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası, 2015 yılında faaliyete geçerek katılım bankacılığı sektörüne adım atmıştır. Bankanın temelleri, sermayesinin tamamı Hazine Müsteşarlığına ait olan Ziraat Katılım Bankası A.Ş. tarafından atılmıştır ve bu hissenin %99,9'unu kontrol etmektedir. Ayrıca, Türkiye Sigorta, Türkiye Hayat ve Emeklilik, Ziraat Teknoloji ve Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş. gibi kuruluşlar da Ziraat Katılım Bankası'nın pay sahipleri arasındadır. Devlet desteğiyle kurulan Ziraat Katılım Bankası, bugüne kadar 9 yıldır faaliyetlerine kesintisiz devam etmektedir (Ziraat Katılım Bankası, 2021, s. 34).

Vakıf Katılım Bankası

Vakıf Katılım Bankası, 25 Haziran 2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş ve 17 Şubat 2016 tarihinde faaliyet izni almıştır. Bankanın ortaklık yapısında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün payı %99'dur. Ayrıca, Bayezid Han-ı Sani Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han-Evvel Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdüsselam Vakfı gibi vakıfların da payları bulunmaktadır (Vakıf Katılım Bankası, 2021, s. 18)

Türkiye Emlak Katılım Bankası

1926 yılında Emlak ve Eytam Bankası adıyla kurulan banka, daha sonra sırasıyla Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak Türkiye Emlak Bankası olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Türkiye Emlak Katılım Bankası adıyla 25 Şubat 2019'da açılmıştır. Bankanın ana hissedarı, %99,99'luk ortaklık payıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı'dır. Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın kuruluş amacı, yerel üretimi desteklemek ve katılım bankacılığı sektöründeki payını artırmak, ayrıca inşaat sektöründe faaliyet göstermektir (Türkiye Emlak Katılım Bankası, 2021, s. 47).

2.1.1. Katılım Bankalarının İstatistiksel ve Finansal Verileri

Ülkemizde faaliyette bulunan Katılım bankalarının gelişimi çeşitli istatistiksel ve finansal veriler kullanılarak analiz yapılabilir. Katılım bankalarının şube ve personel sayılarındaki değişim gelişim açısından değerlendirilebilir. Katılım bankalarının şube ve personel sayıları Tablo 2.2.'de gösterilmektedir.

Tablo 2.2. Katılım Bankaları Şube ve Personel Sayısı Gelişimi

YILLAR	ŞUBE SAYISI	PERSONEL SAYISI
2017	1032	15.029
2018	1122	15.654
2019	1179	16.040
2020	1255	16.849
2021	1311	17.147
2022	1379	17.868

Kaynak: TKBB (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

Tablo 2.2'de görüldüğü üzere, Katılım bankalarının şube ve personel sayısı her yıl artış göstermiştir

Katılım bankalarının gelişimini değerlendirmek için bir diğer kriter de ATM ve Kredi kartı sayılarıdır. Katılım bankalarının ATM ve kredi kartı verileri Tablo 2. 3' de gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Katılım bankalarının ATM ve kredi kartı verileri

Ürün / Hizmet(adet)	2020	2021	2022
ATM	2296	2344	2263
Kredi Kartı	1.241.894	2.037.383	2.344.693

Kaynak: TKBB (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

Tablo 2.3'de görüldüğü üzere katılım bankalarının verileri analiz edildiğinde ATM sayısı 2021 de artarken 2022 de azalmıştır, bunda ortak ATM kullanımına geçilmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Kredi Kartı kullanımına bakıldığında ise salgın döneminde nakit ihtiyacının artışının da etkisiyle 2021 yılında ciddi bir yükseliş yaşadığını görmekteyiz.

Katılım bankalarının gelişiminin analizi için finansal verilerde önemli olmaktadır. Katılım bankalarının gelişimini destekleyen temel bazı finansal veriler tablo 2.4' te gösterilmiştir.

Tablo 2.4: Katılım Bankalarının Başlıca Temel Finansal Verileri (milyon TL)

	2021	2022	Değişim (%)
Toplanan Fonlar	556.418	891.066	60,1
Kullandırılan Fonlar	369.353	643.814	74,3
Toplam Aktifler	717.338	1.187.613	65,6
Özkaynaklar	36.310	84.334	132,3
Net kar 1	5.468	29.686	442,9

Kaynak: TKBB (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

Tablo 2.4'te görüldüğü üzere Katılım bankalarının 2021 yılından 2022 yılına geçerken bütün finansal verilerinde en dikkate değer artış % 443 e yakın oranla Net karda görülmektedir.

Katılım bankalarının aktif büyüklüğünde yaşanan değişimde gelişmenin değerlendirilmesinde önem arz etmektedir. Katılım bankalarının aktiflerinin yıllar itibariyle değişimi Tablo 2.5'te gösterilmiştir.

Tablo 2.5: Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı (Milyon TL)

	Toplam Aktifler	Değişim (%)	Sektörel Pay (%)
2017	160.136	20,5	4,9
2018	206.806	29,1	5,3
2019	284.459	37,5	6,3
2020	437.119	53,7	7,2
2021	717.338	64,1	7,8
2022	1.187.613	65,6	8,3

Kaynak: TKBB (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

Tablo 2.5 incelendiğinde katılım bankalarının 2017 yılından itibaren incelenen değişim verilerine göre toplam aktiflerini artırdığı ve en ciddi artışın 2020 yılından sonraki yıllarda yaşadığını görmekteyiz.

2.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları

Katılım bankaları temelde fon toplama ve fon kullandırma üzere iki tür faaliyet alanı bulunmaktadır.

2.2.1. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri

2.2.1.1 Cari Hesaplar

Katılım bankaları, müşterilerine faizsiz ve kârsız cari hesaplar sunarak, herhangi bir kâr payı ödemesi olmaksızın kullanılabilir fonlar sağlar. Bu hesaplar, müşterilerin varlıklarını güvenli bir şekilde saklamalarına ve istedikleri zaman ihtiyaç duydukları tutarları çekebilmelerine olanak tanır. Bu sayede, müşteriler nakit ihtiyaçlarını karşılamak için her zaman hazır bir fon kaynağına sahip olurlar (Uyan, 2006, s. 59). Bu hesap, geleneksel bankacılıktaki cari hesaba benzer. Hesap sahibi, hırsızlık veya fon kaybını önlemek için bir çek hesabı açabilir. Ödemeler ve diğer hizmetler, ticari faaliyetlerin ve günlük yaşamın gerektirdiği şekilde bu cari hesaplar üzerinden gerçekleştirilir. Bu nedenle, bu hesaplar (genellikle cep telefonları) rezervasyon iadeleri veya rezervasyonlar için uygun değildir. Ancak, katılım bankası, bu cari hesaplarda tutulan ortalama tutarı belirledikten ve gerekli karşılıkları ayırdıktan sonra bu fonları kullanabilir (Uysal, 2019, s. 45).

Cari hesaplar, bireylerin paralarını güvenli bir şekilde saklamalarını ve ihtiyaç duyduklarında kolayca erişebilmelerini sağlar. Bankalar, müşterilerin çek hesaplarından para çekme taleplerine her zaman cevap verebilmek için gerekli likiditeyi sağlamak amacıyla önlemler alırlar. Bu bağlamda, katılım bankaları genellikle mevduat

tabanlarının belirli bir kısmını çek mevduatı olarak ayırarak bu taleplere hazır bir şekilde yanıt verebilirler (Öztürk, 2015, s. 23).

2.2.1.2 Katılma Hesapları

Katılma hesapları, kar veya zarara ortak olma fırsatı sunan hesaplar olarak nitelendirilir. Bu hesaplar genellikle genel havuz hesapları ve projeye özel olarak toplanan havuz hesapları olmak üzere iki temel kategoride incelenir. Fon sahipleri, birikimlerini istedikleri takdirde genel havuzlara yatırabilir veya projeye özel havuzlarda değerlendirebilirler. Bu hesaplar, katılım bankalarının müşterilerine çeşitli yatırım fırsatları sunarak sermaye birikimlerini artırmalarına ve kar/zarar paylaşımına katılmalarına imkân tanır (Tunç, 2016, s. 166).

Katılım hesaplarına yapılan yatırımlar, oluşturulan fonlardan elde edilen gelirlerin belirli bir yüzdesi, mevduatın türüne ve vadesine bağlı olarak hesap sahiplerine dağıtılır. Dağıtılan gelirler, katılım bankalarının yönetim hisselerine göre değişen oranlarda pay sahipliğine dayanır. Bu şekilde, katılım bankaları müşterilerine yatırımlarından elde edilen gelirleri adil bir şekilde dağıtarak katılım hesaplarının sahiplerine kar payı sunarlar (Kalaycı, 2013, s. 60).

Katılım hesaplarında, sabit bir gelir ödemesi veya anaparanın kesin bir şekilde iade edilmesi gibi garantiler bulunmamaktadır. Bu hesaplar, banka ile hesap sahibi arasında bir borç-alacak ilişkisi değil, kâr-zarar ilişkisi üzerine kuruludur. Bu nedenle, hesap sahipleri yatırdıkları fonların kâr veya zararını banka ile ortaklaşa paylaşırlar ve kar payı, elde edilen gelirlerin dağıtımına bağlı olarak belirlenir. Bu yapı, katılım bankalarının müşterileriyle ortaklık esasına dayalı bir ilişki kurmasını ve riskleri birlikte taşımasını sağlar (Şahin, 2007, s. 52).

2.2 2.Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri

2.2.2.1. Mudarebe

Mudârebe, bir tarafın sermaye koyarak diğer tarafın emeğini işletmeyi üstlendiği ve elde edilen kârın adil bir şekilde paylaşılmasını sağlayan bir ortaklık sözleşmesidir. Bu sözleşmenin katılımcıları, bireylerin yanı sıra şirketler ve kuruluşlar da olabilir. Sermaye sağlayan tarafa sermaye sahibi (sermayedar) denirken, işletmeyi yürüten tarafa işletmeci (emek sahibi) adı verilir. Bu model, her iki tarafın da katkılarını ve risklerini adil bir şekilde paylaşarak ortak bir hedefe ulaşmasını sağlar.

TKBB (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.2.2. Muzara'a

Bir kimsenin başkasına ait toprakları işleyerek, bu faaliyetten elde edilecek ürünlerin bir kısmına sahip olmasını sağlayan sözleşme türüdür. Bu ortaklığa muhahale veya muhabere adı da verilir (Tunç, 2016, s. 136)

Müzara'a ortaklığının sona erdiği durumlarda, alınan ürün tohum sahibinin mülkiyetine geçer. Eğer tohum çalışana aitse, çalışan toprak sahibine, piyasa standartlarına uygun bir kira ödemesi yapar. Toprak sahibinin tohumu ise, toprak sahibi çalışana, yine piyasa standartlarına göre işçilik ücreti öder. Müzara'a ortaklığı bozulduğunda ürün elde edilemezse, yine aynı prensipler geçerlidir (Kaan, 2016, s. 42).

2.2.2.3. Müsakat ve Mugarase

Müsakat, meyve veren ağaçların ürünlerinin ortak bir şekilde bölüşülmesine dayanan bir ortaklık modelidir. Bu ortaklık genellikle tarım arazilerinde ve bahçelerde kullanılır. Ağaçların bakımı, sulama, budama ve diğer işlerle ilgilenen kişi ile arazi sahibi arasında yapılan anlaşma çerçevesinde, meyve hasadı yapıldığında elde edilen ürünler belirli bir oranda paylaşılır. Mugarase ise, meyve verme yeteneği olmayan ağaçların, örneğin çam veya kavak gibi ağaçların dikimi ve bakımı için arazi sahibi ile yapılan ortaklığı ifade eder (Tunç, 2016, s. 136).

2.2.2.4. Murabaha

Murabaha, İslam hukukunda önemli bir ticaret yöntemidir. Bu yöntemde, satıcı müşteriye bir ürünün maliyetini ve kârını açıklar, daha sonra bu maliyet müşterinin talep ettiği ürün miktarına bölünür. Müşteri, bu şartları kabul ettiğinde, satıcıdan belirtilen fiyattan ürünü satın alır. Murabaha sözleşmesinde, ürünün fiyatı, kâr marjı ve nihai satış fiyatı açıkça belirtilir, böylece taraflar arasında net bir anlaşma sağlanır (Bağcı, 2013, s. 61).

Bu yöntem, özellikle faiz ortamının mevduat bankası ürünlerinde sınırlı uygulanabilirliğinin olduğu durumlarda tercih edilen pratik ve düşük maliyetli bir seçenektir. Günümüzde, Türkiye'deki birçok banka tarafından benimsenen ve yaygın olarak kullanılan bir ticaret yöntemidir (Cebeci, 2010, s. 52-53).

Bu hizmet için Türkiye'de "Kurumsal Finansman Desteği" terimi kullanılmaktadır. Murabaha işlemleri, ticari bir malın, hakkın veya hizmetin alım satımı veya bir yatırım faaliyetinin gereksinim duyduğu mal veya hizmetin sağlanması üzerine kurulmuştur. Banka, müşterisinin ihtiyaç duyduğu mal veya hizmeti, doğrudan

satıcından peşin olarak alır ve kendi kar marjını ekleyerek müşterisine vadeli olarak sunar. Bu şekilde, müşteri talebine hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verilirken, banka da kendi karını sağlayarak hizmet sunar (Tunç, 2016, s. 137).

Murabaha yöntemi, finansal kaynakların reel ekonomik faaliyetlere aktarılması için önemli bir araçtır. Bu yöntem, işletmelerin veya bireylerin ihtiyaç duyduğu ticari mal veya hizmetlerin satın alınması için kullanılır. Katılım bankaları, murabaha işlemlerinde klasik bankalara göre daha esnek bir yaklaşım sergileyebilirler. Bu esneklik, işletmelerin ihtiyaçlarına uygun çözümler sunmalarını sağlar. Murabaha işlemleri için bir firma ile anlaşma yapılabilmesi için öncelikle o firmaya katılım bankası tarafından bir fon kullanma limiti belirlenir. Bu limit, işletmenin finansal durumu ve ihtiyaçlarına göre belirlenir ve daha sonra işlem yapılacak olan mal veya hizmetin bedeli bu limit dâhilinde karşılanır. Bu şekilde, katılım bankaları işletmelerin reel ekonomik faaliyetlerini destekleyerek ekonomik büyümeye katkı sağlarlar (Tunç, 2016, s. 138).

Murabaha işleminde üç taraf bulunmaktadır. Bunlar:

Mal ya da hizmet talep eden müşteri, katılım bankası ve satıcı veya üreticidir.

Katılım bankaları, müşterilerine faizsiz ve İslami prensiplere uygun finansal çözümler sunarlar. Bu çözümler, müşterilerin ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre şekillenir. Bankalar, müşterilerin belirledikleri hedeflere ulaşmalarını desteklemek için çeşitli finansal araçlar ve hizmetler sunarlar. Bu hizmetler arasında murabaha, istisna, leasing, müşareka, mudaraba ve vekâlet gibi İslami finans prensiplerine uygun yapılar bulunur. Bu yapılar, müşterilere çeşitli alanlarda finansal ihtiyaçlarını karşılama ve yatırım yapma imkânı sağlar. Katılım bankaları, faaliyet gösterdikleri alanlarda etkin bir şekilde hizmet sunarak müşteri memnuniyetini ve finansal başarılarını artırmayı hedeflerler (Tunç, 2016, s. 139).

2.2.2.5.Mudarebe

"Mudarebe", bir tarafın sermaye sağlayıp diğer tarafın işletmeyi yürütmesiyle oluşturulan kâr paylaşım ortaklığına işaret eder. Bu işlemde, bir banka müşterilerinin sermayesini, bilgi birikimini ve iş deneyimini kullanarak bir iş kurar veya geliştirir. İşletmeyi yönlendiren ve faaliyetleri denetleyen kişiye "mudarib" denirken, sermayeyi sağlayan tarafa ise "rabbul mal" adı verilir. Bu yapı, işletme sahibi ile sermaye sağlayan arasında yapılan kâr ve risk paylaşımını temel alır (Çoban, 2016, s. 66). Ayrıca, malın

satın alınması için harcanan fonlarla birlikte müşterilerin işe katkıda bulunması da söz konusudur. Özellikle, üçüncü taraf finansmanı, katılım bankaları tarafından müşterilerin ortak mudarebe anlaşmasının bir parçası olarak kullanılmaktadır. (Terzi, 2013, s. 8). Mudarebe sözleşmesi, ticari faaliyetler için sermayesi olan fakat zaman veya beceri eksikliği olan bireyler ile karşılıklı fayda sağlayan bir projeyi hayata geçirmek amacıyla yapılan bir ticaret anlaşmasına dayanır. Bankalar bu sözleşmeden kazanç elde edebilirler, ancak bu kazanç sermaye olarak değil, projenin başarısından elde edilen gelir olarak nitelendirilir (Serahşi, 1978, s. 19). Mudarebe sözleşmesi, ticari faaliyetler için sermayesi olan fakat zaman veya beceri eksikliği olan bireyler ile karşılıklı fayda sağlayan bir projeyi hayata geçirmek amacıyla yapılan bir ticaret anlaşmasına dayanır. Bankalar bu sözleşmeden kazanç elde edebilirler, ancak bu kazanç sermaye olarak değil, projenin başarısından elde edilen gelir olarak nitelendirilir (Alkış, 2018, s. 125).

2.2.2.6. Müşareke (İnan)

Günümüzde katılım bankaları, finansal araç olarak Mudarebe yerine daha az riskli olan Müşareke yaklaşımını tercih etmektedir. Müşareke yöntemi, banka ve müşterilerin sermaye ile birlikte işbirliği yapması nedeniyle, Mudarebe'ye kıyasla daha az risk taşır. Bu tercihin temelinde, müşterinin sermayenin ortak girişimde daha sağlam bir konumda olması yatar (Terzi, 2013, s. 7-8). Bu yöntemde, ticari sektöre sermaye yatırımı yaparak ticari sektörde faaliyet gösteren şirketlere sermaye ortağı olunmaktadır. Bu tür bir ortaklıkta, yatırımcılar kâr amaçlı işletmelere ortak olmak için sermaye ve emek yatırmaktadır. Bu ortaklık sayesinde, kâr amacı gütmeyen bir şirketin faaliyetlerine kâr ve zarar ortağı olunmaktadır. Banka ve müşterilerin de yatırım yaptığı bir ortaklık olan sermaye ortaklığına "Müşareke" denir (Yusuf, 2017, s. 1323). Bu ortaklıkta, kârlar belirlenen sözleşme şartlarına göre dağıtılırken, zararlar ise ortakların sermaye katkılarına göre bölüştürülür. Katılım bankacılığı sisteminde, müşareke genellikle holding şirketlerinin ilgi odağıdır. Bankalar, kendi katılım fonlarından belirli projelerin uygulanması için sermaye sağlayarak projenin ortakları arasında yer alırlar. Bu projeler için sözleşmeler yapılarak sermaye tahsis edilir. Bankalar, projenin yönetimine ve faaliyetlerine aktif olarak katılır. Proje tamamlandığında elde edilen kârlar, sözleşmede belirlenen oranlara göre taraflara dağıtılır (Kalaycı, 2013, s. 54).

2.2.2.7.İcara(leasing)

İcara, belirli bir malın belirli bir bedele satılması veya kiralanması anlamına gelir ve genellikle kiralama işlemlerinde kullanılır. Hedef kaynak sadece insanlarla sınırlı değil, aynı zamanda bir araç veya sabit bir kaynak da olabilir. Finansal kiralama, bir varlığın kullanım hakkının belirli bir ücret karşılığında başka bir kişiye devredilmesini ifade eder (Alkış,2018, s. 129). İcara, uzun vadeli bir finansman yöntemi olarak kabul edilir ve faizsiz bankalar tarafından ekipman ve bina temin etmek için kullanılabilir. Müşterinin talep ettiği bu varlıklar, belirlenen bir kira karşılığında finanse edilir ve faizsiz bankalar müşterilerine kiralama yoluyla finansman sağlar (Canbaz, 2013, s. 23).

Bugünlerde kiralama yöntemlerinin artan önemi gözlemlenmektedir. Kiralama, çoğunlukla orta ve uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için tercih edilen bir yöntemdir. Kiralama işlemleri, kiracı ile kiraya veren arasında yapılan bir sözleşmeye dayanır (Kalaycı, 2013, s. 65).

Katılım bankalarının kullanmış olduğu üç tür kiralama işlemi vardır:

Operasyonel kiralama, bankaların müşterilerinin kiralama ihtiyaçlarına cevap verebilmek için çeşitli ekipmanları mülkiyetinde bulundurduğu bir yöntemdir. Banka, ihtiyacı olan müşterilere belirli bir süre ve fiyat üzerinden kiralama hizmeti sunar. Kiralama süresi sona erdiğinde, ekipman bankaya geri döner ve banka yeni bir müşteriye sunmak için hazırlıklara başlar. Banka için potansiyel bir risk, kiralanacak malın banka mülkiyetinde olmasından kaynaklanır ve bu nedenle zaman zaman kullanılmaması durumunda bir kayıp söz konusu olabilir (Tunç, 2016, s. 149).

Diğer bir kiralama türü olan Jiarah Muntohia Bitamleek, operasyonel kiralamalardan farklı olarak, müşteriye kira süresinin sonunda mülkiyetin devralma opsiyonunu da sunar. Bu sistem, Türkiye'deki katılım bankacılığı sektöründe uygulanmaktadır (Tunç, 2016, s. 149).

Sat ve Kirala yöntemi, kiralama işlemlerinde üçüncü bir seçenek sunar. Bu yöntemde banka, müşteriden kiralanacak malları satın alır ve aynı müşteriye kiralar. Müşteri, sermaye ihtiyacı olduğunda veya mevcut borçlarını ödemekte zorlandığında, demirbaşların mülkiyetini bankaya satarak bu malları kiracı olarak kullanmaya devam edebilir. Bu yöntem, Türkiye'deki katılım bankacılığı sektöründe de uygulanmaktadır (Tunç, 2016, s. 149).

2.2.2.8. Selem

Selem akdi, belirli özelliklere sahip bir malın ileri bir tarihte teslim edilmesi karşılığında önceden belirlenmiş bir fiyat üzerinden yapılan vadeli satış anlaşmasıdır. Bu tür anlaşmalar genellikle standart tarımsal ürünler için geçerlidir ve mevcut stoklar veya üretilmiş mallar bu anlaşmanın konusu olamaz.

Ziraat Katılım (www.ziraatkatilim.com.tr)

Selem satışı, üreticiye finansman desteği sağlamak amacıyla katılım bankası tarafından peşin para ödenerek gerçekleştirilir, ancak mal ileriki bir tarihte teslim alınır. Bu işlem vadeli olarak gerçekleşir ve detayları, teslim tarihi, bedel ve malın miktarı önceden belirlenir. Belirlenen süre sonunda tedarik edilen mal, katılım bankası tarafından müşterisine satılır. Müşteri, peşin veya taksitler halinde geri ödeme yapar. Bu yöntem, finansman ihtiyacını karşılayan bir araç olmasının yanı sıra ticari işlemlerde de kullanılır (Tunç, 2016, s. 149).

Katılım bankacılığı uygulamalarında selem, finansman ihtiyacını karşılamak için kullanılan bir yöntemdir. Müşterisinin belirlediği şartlar doğrultusunda banka, malın tedarikini sağlayarak satıcıya sipariş verir ve bedelini peşin olarak öder. Malın tedarik süresi sonunda banka, müşterisinin talep ettiği malı satın alır ve bu malı müşterisine satar. Banka müşterisi olan alıcı, bu işlemde kaynaklanan borcunu malın kendisine teslimi anında veya daha sonraki bir tarihte bankaya öder (Tunç, 2016, s. 151).

2.2.2.9 İstisna

İstisna, müşteri tarafından belirlenen özelliklere sahip ve genellikle sanatla ilgili bir ürünün üretilmesi için bir sanatçıya verilen bir telif hakkı sözleşmesidir. Sipariş edilen malların türü, miktarı ve diğer özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sözleşme genellikle belirli bir ürünün üretimini veya satışını hedefler. (Uysal, 2019, s. 75).

İstisna sözleşmesi, katılım bankalarının kullandığı önemli bir finansman yöntemidir. Bu yöntem, bankaların yarım kalan kooperatif projelerin tamamlanması, büyük konutların finansmanı, inşaat sözleşmelerinin yapılması ve motorlu taşıtlar, gemiler ve uçaklar gibi büyük inşaat işlerinin finansmanı gibi durumlar için başvurduğu bir yöntemdir. Bankalar, bu işleri özel taşeronlara vererek bu tür projelerin gerçekleştirilmesini sağlayabilirler (Aktepe, 2010, s. 147).

2.2.2.10. Sukuk

Sukuk, faizsiz yatırım araçları arasında öne çıkan bir enstrümandır ve İslami prensiplere uygun olarak yatırım yapma fırsatı sunar. Bu kira sertifikaları, yatırımcıların varlıklarını enflasyona karşı korumak için tercih edebilecekleri araçlar arasında yer alır. Sukuklar, yatırımcılara belirli periyotlarda sabit veya değişken getiri sağlayan, ikincil piyasalarda alınıp satılabilen faizsiz sermaye piyasası ürünleridir. Sahip oldukları varlığı veya varlıktan elde edilen getiriyi temsil ederler ve yatırımcılara faizsiz bir şekilde yatırım yapma imkânı sunarlar.

KuveytTürk (<https://www.kuveytturk.com.tr/blog/yatirim/sukuk-kira-sertifikasi-nedir>)

2.2.2.11. Komodite

Komodite işlemi, uluslararası piyasalarda kalite farklılığı göstermeyen emtiaların büyük miktarlarda ve anlık olarak alınıp satıldığı bir işlem türüdür. Bu işlem genellikle belirli bir vade ve fiyatı içeren sözleşmeler yoluyla gerçekleştirilir ve alıcı ile satıcı arasında malın fiziksel teslimatı olmaksızın para transferi gerçekleşir. Petrol, altın ve tarım ürünleri gibi çeşitli emtialar komodite işlemlerinin konusunu oluşturur. Bu işlemler genellikle büyük finans merkezlerinde, özellikle de Chicago ve New York gibi, yoğun bir şekilde gerçekleştirilir (Tunç, 2016, s. 162).

Katılım bankaları, kısa vadeli likidite dengesizliklerini düzeltmek veya likidite fazlalarını değerlendirmek için komodite işlemlerine başvurabilirler. Bu yöntem, faizsiz bankaların direktifiyle, paralarının yatırıldığı diğer bankaların adına komodite işlemleri gerçekleştirilmesi ve elde edilen kârın faizsiz banka ile paylaşılması şeklinde işler. Böylece, faizsiz bankalar kendi likidite durumlarını yönetebilir ve likidite fazlalarını karlı bir şekilde değerlendirme imkânına sahip olurlar (Tunç, 2016, s. 162).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3-COVID- 19 SALGIN DÖNEMİNDE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSİS YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 . Covid –19 Salgını ve Finansal Piyasalara Etkisi

Salgın hastalıklar, insanlık tarihinde dönüm noktaları olarak bilinir; hem maddi hem de manevi açıdan pek çok kayba sebep olmuşlardır. Covid-19 Salgını, ilk olarak 2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan zatürre vakasıyla başlamıştır. Wuhan'daki vakaların artmasıyla birlikte yapılan araştırmalar, salgının boyutlarını açığa çıkarmış ve küresel bir salgın olduğunu göstermiştir. Salgının ilk ölümü ise 11 Ocak 2020'de Çin'de gerçekleşmiştir. Dünya Sağlık Örgütü, salgınla ilgili ilk raporunu 20 Ocak 2020'de yayınlamış ve 11 Mart 2020'de salgını pandemi olarak nitelendirmiştir (Arabacı ve Yücel, 2020, s. 92).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) analizlerine göre, 2020 yılında küresel çapta doğrudan yabancı yatırım akışında %30 ila %40 arasında bir azalma beklenmektedir. UNCTAD'ın izlediği 100 çok uluslu şirketin kar revizyonları, küresel ticarete beklenenden daha düşük bir performans gösterdiğini göstermektedir. Ayrıca, küresel doğrudan yabancı yatırımcılar arasında önemli bir konumda olan 5000 şirket, 2020 için kar tahminlerini %30 oranında aşağı yönlü revize etmişlerdir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), COVID-19 salgını nedeniyle dünya genelinde 5 ila 25 milyon kişinin işsiz kalabileceğini tahmin etmektedir.

Her ülke, salgının etkileriyle başa çıkmak için seyahat yasağı, dışarı çıkma yasağı, maske kullanma zorunluluğu gibi çeşitli önlemler almaya başladı. Finansal piyasalarda alınan önlemler arasında bankaların sağladığı kredi destekleri, vergi kolaylıkları ve merkez bankalarının faiz indirimleri gibi adımlar yer alıyor, bu önlemler ile ekonomik kayıpların telafi edilmesi amaçlanmıştır.

COVID-19 salgınının 2019 yılının sonlarında ortaya çıkması ve hızla küresel düzeyde yayılması, finansal piyasalarda olağanüstü ve öngörülemeyen bir döneme sebep oldu. Salgın sonrasında, küresel finansal piyasalarda büyük dalgalanmalar ve belirsizlikler yaşandı. Bu belirsizliklerin etkisiyle, fiyatlamlarda yeniden yapılanmalar yaşandı ve likidite sıkıntıları tüm piyasaları etkiledi. Ayrıca, sermaye çıkışlarıyla

birlikte ulusal para birimleri, özellikle gelişmekte olan piyasalar için, ABD doları karşısında değer kaybetti ve tahvil piyasalarındaki işlem hacimlerinde azalma görüldü, bu da daha büyük zararlara neden oldu (Dünya Bankası, 2020, s. 45).

Salgın süresince artan belirsizlik ve risk algısı, gelişmekte olan ülkeler gibi birçok ülkeyi olumsuz etkilemiş, ulusal para birimlerinde değer kayıplarına yol açarak kur artışlarını tetiklemiştir. Bu süreçte, sermaye çıkışları yaşanmış ve borsalarda önemli düşüşler gözlemlenmiştir. Ayrıca, salgın ülkelerin büyüme oranlarında da düşüşlere neden olmuştur.

Covid-19 salgını sırasında finans sektörü, diğer sektörler gibi etkilenmiştir. Bu süreçte, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) gibi düzenleyici kuruluşlar, salgının etkilerini en aza indirmek için çeşitli önlemler almıştır. Bu önlemler, bankacılık sektörünün istikrarını sağlamak ve ekonomik zararı minimize etmek amacıyla hayata geçirilmiştir. Bunlar arasında şunlar bulunmaktadır: TKBB (<http://www.tkbb.org.tr>)

- Aktif Rasyosu uygulaması açıklanmıştır. Bu çerçevede rasyo, bankaların kullandıkları krediler, sahip oldukları menkul kıymetler ve TCMB ile yaptıkları swap işlemlerinin, TL ve YP mevduatlarına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Rasyoda yer alan kalemler belirli katsayılarla çarpılmakta ve rasyosunun belirli bir oranın üzerinde olması istenmektedir.
- Kredi kartlarında asgari ödeme tutarı dönem borcunun yüzde otuzundan yüzde 20'sine düşürülmüştür.
- Bankaların Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Yönetiminden olan ve YP cinsinden düzenlenen alacaklarına, kredi riskine esas tutar hesaplamasında yüzde 0 risk ağırlığı uygulanabilmesine karar verilmiştir.
- Bankalarca/şirketlerce kullanılan tüketici ve taşıt kredilerinin anapara ve faiz ödemelerinin müşterilerin talebi üzerine ertelenebilmesi imkânı sağlanmıştır.
- Koronavirüsü salgın süreci nedeniyle bankaların likidite düzeylerine ilişkin asgari oranlarında esneklik sağlanmıştır.
- Bankaların, yurt dışı yerleşiklerle vadede TL alım yönünde gerçekleştirecekleri işlemler için sınırlama özkaynakların yüzde 10'undan yüzde 1'ine düşürülmüştür.

- Salgından veya salgının sınırlandırılması amacıyla alınan tedbirlerden dolayı nakit akışı bozulan müşterilerin borçlarının ötelenmesi, gerektiğinde söz konusu firmalara ilave finansman desteği sağlanması hususunda kolaylık sağlanmıştır.
- Finansman bonolarında gerçek kişiler için vergi tevkifat (stopaj) oranı, yüzde 10'dan yüzde 15'e çıkarılmıştır.

3.2. Çalışmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının Covid-19 Salgın Döneminde finansal performanslarının TOPSİS yöntemiyle değerlendirilmesi ve birbirleriyle karşılaştırılmasıdır.

3.3. Çalışmanın Yöntemi

Katılım bankalarının finansal performanslarını analiz etmek için TOPSİS yöntemi kullanılmıştır.

3.4. Çalışmanın Kapsamı

Araştırmada katılım bankaları dışındaki geleneksel bankalar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Katılım bankalarının 2019-2022 yılları arasındaki mali yapıları analize tabi tutulmuştur. Çalışmaya, 2019-2022 yıllarını kapsayacak şekilde, 6 katılım bankası dâhil edilmiştir. Analiz kapsamında yer alan bankalar aşağıda Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Finansal Performans Analizi Yapılan Katılım Bankaları

İşlem Kodu	Banka
Albaraka	Albaraka Türk Katılım Bankası. A.Ş
Kuveyt	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş
Finans	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş
Vakıf	Vakıf Katılım Bankası A.Ş
Ziraat	Ziraat Katılım Bankası A.Ş
Emlak	Emlak Katılım Bankası A.Ş

3.5. Literatür Taraması

Literatürde TOPSİS yöntemi kullanılarak yapılmış çok çeşitli akademik çalışmalar bulunmaktadır. Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası çalışmalardan bazıları şöyledir;

Eleren ve Karagül (2008) , çalışmalarında 1986 ile 2006 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmada, Büyüme Oranı, Cari İşlemler Açığı/GSMH, Bütçe Dengesi/GSMH, TÜFE (Tüketici Fiyatları Endeksi), Kamu Borç Faiz Oranı ve İşsizlik Oranları gibi 7 farklı makro değişken kullanılarak TOPSİS yöntemiyle performans

analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda en başarılı yıl 1986, en başarısız yıl 1999 yılı olarak bulunmuştur.

Kaya ve Gülhan (2010) çalışmalarında, Metal Eşya ve Makine sektöründeki 25 işletmeyi analiz etmişlerdir. Kriz öncesi ve sonrası dönemlerde, her biri üçer aylık olmak üzere iki ayrı dönemde, işletmelerin etkinlik ve performanslarını değerlendirmek için 10 farklı oran kullanarak VZA ve TOPSIS yöntemlerini uygulamayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda, TOPSIS yöntemi sonuçlarında önemli bir farklılık bulunmazken, VZA sonuçlarına göre işletmelerin kriz öncesine kıyasla kaynaklarını daha etkin kullandığı sonucuna varılmıştır.

Demireli (2010) , çalışmasında kamu sermayeli bankaların performanslarını analiz etmeyi hedeflemiştir. Çalışmada, Halk Bankası, Vakıflar Bankası ve Ziraat Bankası'nın 2001-2007 yıllarına ait verilerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, bankaların yerel ve küresel krizlerden etkilendiği ve performanslarının dalgalanmalar gösterdiği belirlenmiştir.

Ashraf ve Rehman (2010) , çalışmalarında Pakistan'da faaliyet gösteren İslami ve geleneksel bankaları öz sermaye, likidite, karlılık, varlık yapısı ve kredi riski açılarından karşılaştırmıştır. 2007'de başlayan üç yıllık çalışma sonucunda, İslami bankaların geleneksel bankalara kıyasla finansal etkinliklerinin daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır.

Viverita (2011), çalışmasında Endonezya'daki İslami ve geleneksel bankaların bilanço durumlarını karşılaştıran bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, İslami bankaların elde ettiği gelirlerin ve toplam kârlılıklarının geleneksel bankalara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Samad (1999) , Malezya İslami bankacılık sektörünün verimliliğinin araştırılan ilk araştırmacılardan birisidir. Çalışmasında tam teşekküllü Malezya İslami bankalarının göreceli performansını geleneksel bankalarla karşılaştırmıştır. Yapılan çalışmada, 1992-1996 döneminde geleneksel bankaların idari verimliliğinin tam teşekküllü İslami bankalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, mevduatın ve kredili fonun kullanılmasıyla elde edilen karların veya kullanılan fonların, İslami bankalardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hussein (2003), Sudan' da ki İslami bankaların 1990-2000 yılları arasındaki maliyet etkinliğini analiz etmiştir. 17 örneklem bankanın maliyet etkinliğini tahmin

etmek için skolastik (rastlantısal) sınır yaklaşımını kullanan araştırmacı, çalışmasında küçük bankaların büyük bankalardan daha verimli olduğu sonucuna varmıştır.

Hamim (2006) , Malezya’da faaliyet gösteren İslami bankalar ile geleneksel bankaların etkinliklerini Skolastik Sınır Yaklaşımı metodu kullanarak karşılaştırmıştır. 1997 ile 2003 yılları arasında gerçekleştirdiği çalışmada, Araştırmacı, İslami bankaların varlıklarının, mevduatlarının ve finansman tabanlarının geleneksel bankalara kıyasla hızla arttığını gözlemlemiştir. Ayrıca, bu dönemlerde İslami bankaların yerel bankalardan daha etkin olduğunu tespit etmiştir.

Sufian (2007) , çalışmasında, 2001-2005 yılları arasında Malezya İslami bankacılık sektörünün verimliliğini parametrik olmayan VZA yöntemiyle inceleyen araştırmacılar, ölçek verimliliğinin saf teknik verimlilikten daha belirleyici olduğunu tespit etmişlerdir. Yerel İslami bankaların, yabancı İslami bankalara göre daha yüksek teknik verimlilik sergilediği vurgulanmıştır. Çalışma sonucuna göre yabancı bankaların verimsizliği temel olarak saf teknik etkinlikten öte planlamadan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Bağcı (2013), çalışmasında, 2003-2011 yılları arasında TOPSIS yöntemiyle katılım bankaları ile geleneksel bankaların karlılık performanslarını ölçmüş ve ticari bankalara kıyasla katılım bankalarının daha yüksek performansa ve daha fazla karlılığa sahip olduğunu belirlemiştir.

Aras, Tezcan ve Furtuna (2016) çalışmalarında, Türkiye'deki geleneksel bankalar ile katılım bankalarının sürdürülebilirlik performanslarını karşılaştırıp, entropi yöntemiyle sürdürülebilirlik göstergelerinin ağırlıklarını belirledikten sonra, bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performans puanlarını TOPSIS yöntemini kullanarak hesaplamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı arasında sürdürülebilirlik boyutları açısından belirgin bir performans farkı bulunmadığı belirlenmiştir.

Alsü, Taşdemir ve Kallo (2018) çalışmalarında, 2009 ile 2015 yılları arasında Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt ve Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 18 katılım bankasının finansal performanslarını TOPSIS yöntemiyle inceleyen araştırmacılar, çalışma sonuçlarına göre Katar ve Suudi Arabistan'daki katılım bankalarının diğerlerine kıyasla üst sıralarda yer aldığını belirlemiştir. Türkiye'deki

katılım bankalarının ise orta sıralarda yer aldığı ve bu bankalar arasında Albaraka Türk'ün diğerlerine oranla daha iyi performans gösterdiği tespit edilmiştir.

Abdi (2018) çalışmasında, Türkiye'de 2007 ile 2016 yılları arasında kesintisiz olarak faaliyet gösteren 3 katılım bankasının etkinlik ve verimlilik oranlarına dayanarak Bulanık TOPSIS ve Shannon Entropi yöntemleriyle performans sıralaması yapmayı amaçlayan araştırmacı, çalışmanın sonuçlarına göre, etkinlik ve verimlilik oranları açısından ilk iki sıradaki katılım bankalarının yer değiştirdiğini belirlemiştir. Ancak, son sıradaki bankanın her zaman Kuveyt Türk olduğu tespit edilmiştir.

Kendirli vd. (2019), çalışmasında Türkiye'deki 3 katılım ve 10 geleneksel banka olmak üzere toplam 13 bankanın kriz öncesi dönemi (2005-2008), kriz dönemi (2008-2011) ve kriz sonrası dönemi (2011-2015) verilerini kullanarak mali performanslarını dönem dönem analiz etmeyi amaçlayan araştırmacılar, yaptıkları analiz sonucunda Türkiye'nin 2001 krizinden sonra aldığı önlemler sayesinde diğer ülkelere göre beklenenden daha iyi bir performans sergilediğini sonucuna varılmıştır.

Gözkonan ve Küçükbay (2019), çalışmalarında, katılım bankalarının mevduat bankalarına göre performans düzeylerini araştırmışlardır. 2008-2017 dönemi için gerçekleştirilen incelemede, banka performanslarını oran analizi yöntemiyle değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Bankaların sıralamasını belirlemek için TOPSIS ve Gri İlişkisel Analiz yöntemlerini kullanmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre, her iki yöntemde de mevduat bankalarının performansının daha iyi olduğu görülürken, katılım bankalarının performans seviyelerinin orta ve alt sıralarda olduğu sonucuna varmışlardır.

Gezen (2019), çalışmasında, 2010-2017 yılları arasında katılım bankalarının performansını ÇKKV yöntemleriyle analiz eden araştırmacılar, entropi yöntemiyle kriter ağırlıklarını hesaplayarak WASPAS yöntemini kullanarak bankaları sıralamayı amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda; 2010-2015 yılları arasında en iyi performansı Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ'nin gösterdiği, son iki yılda ise Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ'nin daha iyi bir performans sergilediği sonucuna varmıştır.

Özkan (2020), çalışmasında, Etkinlik ve verimlilik oranlarını baz alarak gerçekleştirilen araştırma, 2016-2018 dönemini kapsamış ve beş katılım bankasının performansını karşılaştırmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, Türkiye Finans Katılım

Bankası AŞ'nin diğer katılım bankalarına kıyasla en yüksek performansı sergilediği tespit edilmiştir.

3.6. TOPSİS YÖNTEMİ

TOPSİS Yöntemi, çok kriterli karar verme problemlerini çözmek için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Akyüz, Bozdoğan ve Hantekin, 2011, s. 74). Bu yöntem, kamu sektörü, sağlık, muhasebe, finans, planlama, ulaştırma, üretim, yönetim, pazarlama, eğitim ve ekonomi gibi geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. (Özkan, 2007, s. 124). TOPSİS Yöntemi, Electre adı verilen bir yöntemin temelinde yükselir. İki yöntem arasında ilk iki aşama benzerlik gösterir, ancak daha sonra farklılaşırlar. TOPSİS, her değişkenin veya alternatifin kendi değerini almasını sağlar ve aynı zamanda bu alternatifler ve kriterler arasındaki farklılıkları değerlendirerek sağlam ve güvenilir yorumlar yapılmasına ve gerçekçi sonuçlara ulaşılmasına olanak tanır (Abrishamchi, Ebrahimian, Tajrishi, Mariño ve Hon. M.Asce, 2005, s. 330). TOPSİS Yönteminin uygulaması altı adımda gerçekleşmektedir. Bunlar;

- 1) Karar Matrisinin Oluşturulması
- 2) Standart Karar Matrisinin Oluşturulması
- 3) Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması
- 4) İdeal (A*) ve Negatif İdeal (A-) Çözümlerin Oluşturulması
- 5) Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması
- 6) İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

3.6.1. Karar Matrisinin Oluşturulması

İlk aşamada, bir karar matrisi oluşturulur. Bu matris, satırlar ve sütunlar aracılığıyla farklı kavramları temsil eder. Satırlar, başarıyı belirlemek için kullanılan karar noktalarını ifade ederken, sütunlar ise sıralama, seçme ve son kararı hızla verme amacıyla kullanılan değerlendirme faktörlerini gösterir. Aşağıdaki matris, m satır karar noktalarını ve n sütun değerlendirme faktörlerini temsil etmektedir (Argunhan, 2022 , s. 48).

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

A_{ij} matrisinde m karar nokta sayısını, n ise değerlendirme kriter sayısını göstermektedir.

3.6.2. Normalize Edilmiş Karar Matrisinin (R) Elde Edilmesi

İkinci aşamada, Normalize edilmiş karar matrisinde her bir kriter için değerlerin karelerinin toplamının karekökü (sütundaki değerlerin karelerinin toplamı) hesaplanır ve ardından ilgili bileşene bölünerek normalize edilmiş karar matrisi elde edilir. Normalize karar matrisi, aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanır (Argunhan, 2022, s. 48).

$$R_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}} \quad (1)$$

Hesaplama sonucu elde edilen veriler ile oluşturulan normalize edilmiş karar matrisin gösterimi aşağıdaki gibidir;

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \dots & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & \dots & r_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ r_{m1} & r_{m2} & \dots & r_{mn} \end{bmatrix}$$

3.6.3 Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Elde Edilmesi

Üçüncü aşamada, ağırlıklı normalleştirilmiş bir karar matrisi oluşturulur. İlk olarak, değerlendirme faktörlerine belirli ağırlıklar atanır. Bu adımda, belirlenen ağırlık değerleri (W_j) kullanılarak ağırlıklı karar matrisi oluşturulur. Matris, normalize edilmiş karar matrisi (R) elemanları ile ağırlık değerleri (W_j) çarpılarak elde edilir (Temel ve Çakır, 2019, s. 1449).

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & \dots & w_n r_{1n} \\ w_1 r_{21} & w_2 r_{22} & \dots & w_n r_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & \dots & w_n r_{mn} \end{bmatrix}$$

3.6.4. İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) Çözümlerinin Oluşturulması

Bu aşamada, İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) çözümleri oluşturulur. İdeal çözüm (A+) ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin en iyi performans değerlerini içerirken, negatif ideal çözüm (A-) ise normalleştirilmiş karar matrisinin en kötü

değerlerini içerir. İdeal (A+) çözümü için, ağırlıklı matrisin her bir sütununda en büyük değerler seçilir, Negatif İdeal (A-) çözümü için ise en küçük değerler seçilir (Temel ve Çakır, 2019, s. 1449).

$$A^+ = \{(max_i V_{ij} | j \in J), (min_i V_{ij}) | j \in J\}$$

(3)

$$A^- = \{(min_i V_{ij} | j \in J), (max_i V_{ij}) | j \in J\}$$

(4)

3.6.5. Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Beşinci aşamada, her bir karar seçeneğine ilişkin değerlendirme ölçütlerinin pozitif ideal ve negatif ideal çözüm değerlerinden sapmalarının hesaplanabilmesi için Öklid yaklaşımı kullanılır. Bu yaklaşıma göre, her bir karar seçeneğinin pozitif ideal ve negatif ideal çözümlere olan uzaklık değerleri aşağıdaki formüllerle hesaplanır (Argunhan, 2022, s. 49).

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2}$$

(5)

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

(6)

3.6.6. İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

Altıncı adımda karar noktalarının ideal çözüme olan yakınlığının (C_i^+) hesaplanması yapılır. Hesaplama için ideal ve negatif ideal ayırım ölçülerinden yararlanır. Hesaplama için aşağıdaki formül kullanılır (Temel ve Çakır, 2019, s. 1448).

$$C_i^+ = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^+} \quad (7)$$

Burada C_i^+ değeri $0 \leq C_i^+ \leq 1$ aralığında değer alır ve $C_i^+ = 1$ ilgili karar noktasının ideal çözüme, $C_i^+ = 0$ ilgili karar noktasının negatif ideal çözüme mutlak yakınlığını göstermektedir (Temel ve Çakır, 2019, s. 1448).

3.7. BULGULAR

3.7.1. Analizde Kullanılacak Oranlar

Çalışmada, katılım bankalarının finansal performansını değerlendirmek için kullanılacak rasyoların seçimi TKBB resmi sitelerinden elde edilen finansal veriler doğrultusunda yapılmıştır. Rasyo seçimi aşamasında, mevcut literatürde önerilen oranlar incelenmiş olup, Argunhan'ın (2022) çalışmasında kullanılan oranlar da dikkate alınmıştır.

Finansal performansın analizinde yedi adet oran kullanılacaktır. Analizde kullanılan oranlar şunlardır:

- Aktif Kârlılık,
- Özkaynak Kârlılığı,
- Özkaynaklar/Aktif Toplamı,
- Net Faiz (Kâr Payı) Geliri/Aktif Toplamı,
- Vergi Öncesi Kâr (VÖK)/Pasif Toplamı,
- Kullandırılan Fonlar / Toplam Aktifler,
- Kullandırılan Fon / Toplanan Fonlar

3.7.2. Verilerin Elde Edilmesi

Analizde kullanılacak katılım bankalarının finansal verileri Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile her katılım bankasının kendi internet sitesinden elde edilmiştir.

3.7.3. Katılım Bankalarının Finansal Verileri

Çalışmanın amacı doğrultusunda; Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası olmak üzere 6 tane katılım bankasının finansal verileri analizde kullanılacaktır.

3.7.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Albaraka Türk Katılım Bankası'na ait karlılık analizinde kullanılacak finansal veriler tablo 3.2 'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Albaraka Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net kar payı Geliri	Toplanan Fonlar	Kullandırılan Fon	VÖK
2019	63.429	51.392.368	3.821.929	823.230	39.769.000	29.749.000	87.293
2020	254.737	69.315.799	4.044.227	1.705.620	51.640.270	40.549.742	323.735
2021	104.403	108.955.123	4.626.853	1.693.362	91.195.437	56.983.529	81.442
2022	1.365.496	146.340.106	8.118.973	5.382.292	112.681.881	72.584.692	2.315.241

Tablo 3.2 'de ki veriler kullanılarak hesaplanan karlılık oranları tablo 3.3 'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Albaraka Türk Katılım Bankası'nın Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0012	0,0037	0,0010	0,0093
Özkaynak Kârlılığı	0,0166	0,0630	0,0226	0,1682
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,0744	0,0583	0,0425	0,0555
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0160	0,0246	0,0155	0,0368
VÖK/Pasif Toplamı	0,0017	0,0047	0,0007	0,0158
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar	0,7480	0,7852	0,6249	0,6442
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,7738	0,7450	0,8370	0,7700

Tablo 3.3'te görüldüğü üzere Albaraka Türk Katılım Bankasının aktif karlılık oranı 2019 'dan itibaren salgının yoğunlaştığı 2021 yılı hariç müspet gelişmeler göstermiş ve artmıştır. Bu artışın sebebi Dönem Net karının artmasıdır. Ayrıca 2019 yılından itibaren mütemadiyen Özkaynaklar ve Fonlar da sürekli artış eğilimi göstermiştir. Net kar payı geliri de artış eğiliminde olup, Toplanan Fon Kullandırılan Fon'a göre daha fazla artış sağlamıştır. VÖK / Pasif Toplamı ise 2021 yılı hariç ciddi artış göstermiştir.

3.7.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Kuveyt Türk'e ait Finansal verilerinde kullanılacak bilgiler tablo 3.4 'de gösterilmektedir

Tablo 3.4: Kuveyt Türk Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kar Payı Geliri	Kullandırılan Fon	Toplanan Fonlar	VÖK
2019	1.136.694	106.698.772	6.808.282	3.608.592	56.923.095	88.244.552	1.437.427
2020	1.760.466	158.255.796	8.088.373	6.625.270	77.517.120	126.682.733	2.312.084
2021	3.419.460	267.374.976	11.558.801	8.164.508	123.119.887	221.950.616	4.698.563
2022	15.014.868	404.095.807	30.863.895	26.124.278	194.512.985	312.195.177	19.192.456

Tablo 3.4'te ki veriler kullanılarak hesaplanan karlılık oranları tablo 3.5'te gösterilmektedir;

Tablo 3.5: Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0107	0,0111	0,0128	0,0372
Özkaynak Kârlılığı	0,1670	0,2177	0,2958	0,4865
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,0638	0,0511	0,0432	0,0764
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0338	0,0419	0,0305	0,0646
VÖK/Pasif Toplamı	0,0135	0,0146	0,0176	0,0475
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar	0,6451	0,6119	0,5547	0,6230
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,8270	0,8005	0,8301	0,7726

Tablo 3.5'te görüldüğü üzere Kuveyt Türk Katılım Bankasının Aktif Karlılık Oranı 2019 dan itibaren sürekli artış göstermiştir en ciddi artışı ise 2022 yılında göstermiştir. Bu artışta en önemli gösterge ise Dönem net karındaki ciddi artıştır. Ayrıca Özkaynak Karlılığı, VÖK / Pasif Toplamı da sürekli artış göstermiştir. Özkaynaklar / Toplam Aktif ise 2019 'dan 2021 'e değin azalış göstermiştir fakat 2022 yılında ise ciddi bir artış göstermiştir.

3.7.3.3. Emlak Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Emlak Katılım Bankası'na ait finansal verilerin analizinde kullanılacak bilgiler tablo 3.6 'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6 Emlak Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kar Payı Geliri	Kullandırılan Fon	Toplanan Fonlar	VÖK
2019	44.979	9.282.224	1.169.173	217.652	5.730.333	5.952.629	46.103
2020	80.597	20.390.177	1.539.266	371.613	13.570.624	11.677.400	104.451
2021	143.113	38.759.900	1.728.423	532.385	21.724.480	26.793.349	187.998
2022	2.809.949	100.226.935	6.023.874	3.918.173	43.806.339	79.223.865	3.724.443

Tablo 3.6'da ki veriler kullanılarak hesaplanan finansal veri oranları aşağıda tablo 3.7 'de gösterilmektedir;

Tablo 3.7: Emlak Katılım Bankası'nın Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0048	0,0040	0,0037	0,0280
Özkaynak Kârlılığı	0,0385	0,0524	0,0828	0,4665
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,1260	0,0755	0,0446	0,0601
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0234	0,0182	0,0137	0,0391
VÖK/Pasif Toplam	0,0050	0,0051	0,0049	0,0372
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fon Oranı	0,9627	0,8427	0,8108	0,5529
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,6413	0,5727	0,6913	0,7904

Tablo 3.7'de görüldüğü üzere Emlak Katılım Bankası'nın verileri incelendiğinde 2019 'dan itibaren aktif karlılığı oranının azaldığı gözlenmektedir ayrıca özkaynak karlılığı ise 2022 yılına kadar artmışken 2022 yılında azalma eğilimine girmiştir. Özkaynakların Toplam aktiflere oranında ve net kar payı gelirinde 2022 yılına kadar azalma eğilimi varken 2022 yılında artmıştır. 2020 yılında Kullandırılan Fonlar toplanan fonları geçmiştir ayrıca Toplanan fonların en yüksek olduğu yıl ise 2022 yılı olarak kayıtlara geçmiştir. Yine keza 2022 yılı Toplanan Fonların Toplam Aktife oranı en yüksek olduğu yıl olmuştur.

3.7.3.4. Türkiye Finans Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Türkiye Finans Katılım Bankası' nın analizinde kullanılacak bilgiler aşağıda tablo 3.8'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8: Türkiye Finans Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kar Payı Geliri	Kullandırılan Fon	Toplanan Fonlar	VÖK
2019	378.174	52.427.410	4.827.079	1.940.839	31.622.000	39.974.514	98.979
2020	675.677	81.370.822	5.495.302	2.481.596	45.340.000	57.390.586	872.786
2021	921.048	115.643.263	6.556.794	2.423.682	58.860.000	84.477.543	1.209.138
2022	2.904.105	152.762.122	11.075.195	7.357.950	82.015.000	102.847.000	4.207.610

Tablo3.8'de ki veriler kullanılarak hesaplanan finansal veri oranları Tablo3.9'da gösterilmektedir.

Tablo 3.9: Türkiye Finans Katılım Bankası'nın Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0072	0,0083	0,0080	0,0190
Özkaynak Kârlılığı	0,0783	0,1230	0,1405	0,2622
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,0921	0,0675	0,0567	0,0725
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0370	0,0305	0,0210	0,7974
VÖK/Pasif Toplamı	0,0019	0,0107	0,0105	0,0275
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fon Oranı	0,7911	0,7900	0,6968	0,7974
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,7625	0,7053	0,7305	0,6732

Tablo 3.9.'da görüldüğü üzere Türkiye Finans Katılım Bankası verileri incelendiğinde Aktif Karlılığı 2021 yılı hariç yükselmiştir. 2022 yılında ise yükseliş çok daha yüksek oranlı olmuştur. Özkaynak karlılığı da her yıl yükseliş göstermiştir. Özkaynakların Toplam Aktiflere oranı ise 2019 'dan 2021 'e kadar düşüş göstermiş 2022 yılında ise artmıştır. Net kar payı gelirinin Toplam Aktife oranı ise 2019 yılından 2021 yılına kadar düşüş gösterirken 2022 yılında çok güçlü bir artış olmuştur. VÖK / Pasif toplamı ise 2019 dan 2022 yılına kadar 2021 yılı hariç artmış ve en yüksek oran 2022 yılı olmuştur. Toplanan Fonların Toplam Aktife oranı ise en yüksek 2019 yılı en düşük ise 2022 yılı olarak kayıtlara geçmiştir.

3.7.3.5. Vakıf Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Vakıf Katılım Bankası'na ait finansal veri analizinde kullanılacak bilgiler Tablo 3.10'da gösterilmektedir.

Tablo 3.10: Vakıf Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kar Payı Geliri	Kullandırılan Fon	Toplanan Fonlar	VÖK
2019	325.542	30.335.069	1.962.849	680.469	18.277.243	22.950.990	442.969
2020	666.941	52.809.651	4.799.628	1.686.317	28.567.297	39.564.184	842.499
2021	1.240.505	100.393.715	8.621.964	2.192.235	55.626.793	73.622.958	1.666.835
2022	4.737.019	188.037.185	18.917.043	8.993.335	117.803.670	138.612.312	6.681.019

Tablo 3.10'da ki veriler kullanılarak hesaplanan finansal veri oranları aşağıda tablo 3.11'de gösterilmektedir.

Tablo 3.11: Vakıf Katılım Bankası'nın Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0107	0,0126	0,0124	0,0252
Özkaynak Kârlılığı	0,1659	0,1390	0,1439	0,2504
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,0647	0,0909	0,0859	0,1006
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0224	0,0319	0,0218	0,04781
VÖK/Pasif Toplamı	0,0146	0,0160	0,0166	0,0355
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fon Oranı	0,7964	0,7220	0,7556	0,8499
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,7566	0,7492	0,7333	0,7372

Tablo 3.11'de görüldüğü üzere Vakıf Katılım Bankası verileri incelendiğinde Aktif Karlılığı 2019 yılından itibaren 2021 yılı hariç sürekli artmıştır keza en yüksek oranı ise 2022 yılında yakalamıştır. Özkaynak Karlılığı ise 2020 yılında düşmüş sonrasında ise artmıştır en yüksek oranda 2022 yılında olmuştur. Net kar payı gelirinin toplam aktife oranı ise 2019 dan itibaren artmış sadece 2021 yılında düşüş eğilimi göstermiştir en yüksek oran da yine 2022 yılındadır. VÖK / Pasif Toplamı ise 2019 yılından itibaren hep yükselmiştir.

3.7.3.6. Ziraat Katılım Bankasının Finansal Verileri ve Oranları

Ziraat Katılım Bankası'na ait kârlılık analizinde kullanılacak bilgiler Tablo 3.12'de gösterilmektedir.

Tablo 3.12: Ziraat Katılım Bankasının Finansal Verileri

YILLAR	Dönem Net Karı	Aktif Toplamı	Özkaynak Toplamı	Net Kar Payı Geliri	Kullandırılan Fon	Toplanan Fonlar	VÖK
2019	516.735	36.392.074	3.166.828	1.368.925	25.908.664	25.457.145	705.300
2020	638.562	60.186.896	3.734.273	2.068.538	38.223.417	46.386.050	792.482
2021	558.689	98.515.638	4.321.735	1.514.539	58.588.552	77.933.797	730.171
2022	3.840.272	212.356.923	11.378.445	7.742.487	126.339.980	173.139.098	5.463.766

Tablo 3.12'de ki veriler kullanılarak hesaplanan finansal veri oranları aşağıda Tablo 3.13'de gösterilmektedir.

Tablo 3.13: Ziraat Katılım Bankasının Finansal Oranları

ORANLAR	2019	2020	2021	2022
Aktif Kârlılığı	0,0142	0,0106	0,0057	0,0181
Özkaynak Kârlılığı	0,1632	0,1710	0,1293	0,3375
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,0870	0,0620	0,0439	0,0536
Net Kâr Payı Geliri/ Toplam Aktif	0,0376	0,0344	0,0154	0,0365
VÖK/Pasif Toplamı	0,0194	0,0132	0,0074	0,0257
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fon Oranı	0,8340	0,8240	0,7518	0,7297
Toplanan Fonlar / Toplam Aktif	0,6995	0,770	0,7911	0,8153

Tablo 3.13'de görüldüğü üzere Ziraat Katılım Bankası'nın Aktif Karlılığı 2019 yılından 2021 yılına kadar aktif karlılığı azalmış 2022 yılında ise ciddi bir şekilde artmıştır keza en çok da 2022 yılında artış olmuştur. Özkaynak karlılığı ise 2019 yılından itibaren 2021 yılı hariç sürekli artmıştır. Özkaynaklar / Toplam Aktif oranına bakıldığında ise 2019 yılından 2022 yılına değin azalmış 2022 yılında ise artmıştır. Net Kar payı geliri de 2019 yılından itibaren 2022 yılına kadar azalmış 2022 yılında ise artmıştır en yüksek oran ise 2019 yılındadır. VÖK / Pasif Toplamı da keza 2019 yılından 2021 yılına kadar azalmış 2022 yılında ise artmıştır en yüksek oran da bu olarak kayıtlara geçmiştir.

3.7.4. Karar Matrisinin Oluşturulması

Topsis Yöntemi kullanılmaya başlanırken ilk aşama karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu yöntemle göre 2019-2022 yılları arası için 4 adet matris

oluşturulmuştur. Karar Matrisinde satırlar Katılım Bankalarını, sütunlarda ise karar kriterlerini temsil eden 1.2.3.4.5.6.7 rakamları kullanılmıştır. Satırda yazan rakamların her birisi analizde kullanılan karar kriteri için kullanılan oranı temsil etmektedir. Rakamları ifade eden oranlar şunlardır;

- 1: Aktif Kârlılığı
- 2: Özkaynak Kârlılığı
- 3: Özkaynaklar / Toplam Aktif
- 4: Net Kâr Payı Geliri / Toplam Aktif
- 5: VÖK / Pasif Toplamı
- 6: Kullanılan Fonlar / Toplanan Fon Oranı
- 7: Toplanan Fonlar / Toplam Aktif

Tablo 3.14: 2019 yılına ait Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,001	0,017	0,074	0,016	0,748	0,774	0,002
Kuveyt Türk	0,011	0,167	0,064	0,034	0,645	0,827	0,013
Emlak Katılım	0,005	0,038	0,126	0,023	0,963	0,641	0,005
Finans Katılım	0,007	0,078	0,092	0,037	0,791	0,762	0,002
Vakıf Katılım	0,01	0,166	0,0647	0,022	0,796	0,757	0,015
Ziraat Katılım	0,0142	0,1632	0,0870	0,038	0,845	0,700	0,019

Tablo 3.15: 2020 yılına ait Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,004	0,063	0,058	0,025	0,785	0,745	0,005
Kuveyt Türk	0,011	0,218	0,051	0,042	0,645	0,800	0,015
Emlak Katılım	0,004	0,052	0,075	0,018	0,854	0,573	0,005
Finans Katılım	0,008	0,123	0,068	0,030	0,790	0,70	0,011
Vakıf Katılım	0,013	0,139	0,0909	0,032	0,722	0,749	0,016
Ziraat Katılım	0,0106	0,1710	0,0620	0,034	0,824	0,771	0,013

Tablo 3.16: 2021 yılına ait Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,001	0,023	0,042	0,016	0,625	0,837	0,001
Kuveyt Türk	0,013	0,296	0,043	0,031	0,555	0,830	0,018
Emlak Katılım	0,004	0,083	0,045	0,014	0,811	0,691	0,005
Finans Katılım	0,008	0,140	0,057	0,021	0,697	0,731	0,010
Vakıf Katılım	0,012	0,144	0,0859	0,022	0,756	0,733	0,017
Ziraat Katılım	0,005	0,1293	0,0439	0,015	0,752	0,791	0,007

Tablo 3.17: 2022 yılına ait Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,009	0,168	0,055	0,037	0,644	0,770	0,016
Kuveyt Türk	0,037	0,486	0,076	0,065	0,623	0,773	0,047
Emlak Katılım	0,028	0,466	0,060	0,039	0,553	0,790	0,037
Finans Katılım	0,019	0,262	0,072	0,048	0,797	0,673	0,028
Vakıf Katılım	0,025	0,250	0,1006	0,048	0,850	0,737	0,036
Ziraat Katılım	0,0181	0,3375	0,0536	0,036	0,730	0,815	0,026

3.7.5. Normalize Edilmiş Karar Matrisinin (R) Elde Edilmesi

2019-2022 yılları için oluşturulan normalize edilmiş karar matrisleri şöyledir;

Tablo 3.18: 2019 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,055	0,088	0,404	0,278	0,470	0,513	0,116
Kuveyt Türk	0,473	0,883	0,346	0,587	0,406	0,548	0,924
Emlak Katılım	0,215	0,203	0,684	0,407	0,605	0,425	0,341
Finans Katılım	0,320	0,414	0,500	0,642	0,498	0,505	0,129
Vakıf Katılım	0,476	0,877	0,351	0,389	0,501	0,502	1,001
Ziraat Katılım	0,630	0,863	0,472	0,653	0,640	0,464	1,329

Tablo 3.19: 2020 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,165	0,239	0,457	0,409	0,453	0,524	0,241
Kuveyt Türk	0,501	0,827	0,401	0,696	0,372	0,563	0,753
Emlak Katılım	0,178	0,199	0,592	0,303	0,670	0,403	0,264
Finans Katılım	0,374	0,467	0,529	0,507	0,456	0,496	0,553
Vakıf Katılım	0,568	0,528	0,712	0,531	0,416	0,527	0,822
Ziraat Katılım	0,477	0,650	0,486	0,571	0,475	0,542	0,679

Tablo 3.20: 2021 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,046	0,067	0,451	0,366	0,461	0,540	0,036
Kuveyt Türk	0,619	0,874	0,459	0,719	0,409	0,536	0,836
Emlak Katılım	0,179	0,245	0,473	0,324	0,598	0,446	0,231
Finans Katılım	0,386	0,415	0,602	0,494	0,514	0,471	0,497
Vakıf Katılım	0,598	0,425	0,912	0,514	0,557	0,473	0,790
Ziraat Katılım	0,275	0,382	0,466	0,362	0,554	0,511	0,352

Tablo 3.21 : 2022 yılına ait Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,156	0,227	0,416	0,380	0,488	0,511	0,232
Kuveyt Türk	0,621	0,655	0,573	0,667	0,472	0,513	0,697
Emlak Katılım	0,469	0,628	0,451	0,404	0,419	0,525	0,545
Finans Katılım	0,318	0,353	0,544	0,497	0,604	0,447	0,404
Vakıf Katılım	0,421	0,337	0,754	0,494	0,643	0,489	0,521
Ziraat Katılım	0,302	0,455	0,402	0,376	0,552	0,541	0,377

3.7.3.3 Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisinin (V) Elde Edilmesi

Bu çalışmada, her bir oran eşit derecede önemli olduğu kabul edilmiştir. Analiz için yedi oran kullanılmıştır. Toplam ağırlık 1 olduğu için her oranın ağırlığı 1/7 olarak hesaplanmıştır. Ağırlıklar belirlendikten sonra yeni elde edilen ağırlık katsayısının çarpımı ile yeni bir matris oluşturulmuştur. 2019-2022 yılları için ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisi aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.22: 2019 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,007	0,011	0,050	0,035	0,059	0,064	0,015
Kuveyt Türk	0,059	0,110	0,043	0,073	0,051	0,069	0,115
Emlak Katılım	0,027	0,025	0,085	0,051	0,076	0,053	0,043
Finans Katılım	0,040	0,052	0,062	0,080	0,062	0,063	0,016
Vakıf Katılım	0,060	0,110	0,04	0,049	0,063	0,063	0,125
Ziraat Katılım	0,079	0,108	0,059	0,082	0,080	0,058	0,166

Tablo 3.23: 2020 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,021	0,030	0,05	0,051	0,057	0,066	0,030
Kuveyt Türk	0,063	0,103	0,050	0,087	0,046	0,070	0,094
Emlak Katılım	0,022	0,025	0,074	0,038	0,084	0,050	0,033
Finans Katılım	0,047	0,058	0,066	0,063	0,057	0,062	0,069
Vakıf Katılım	0,071	0,066	0,089	0,066	0,052	0,066	0,103
Ziraat Katılım	0,06	0,081	0,061	0,071	0,059	0,068	0,085

Tablo 3.24: 2021 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,006	0,008	0,056	0,046	0,058	0,068	0,004
Kuveyt Türk	0,077	0,109	0,057	0,090	0,051	0,067	0,104
Emlak Katılım	0,022	0,031	0,059	0,040	0,075	0,056	0,029
Finans Katılım	0,048	0,052	0,075	0,062	0,064	0,059	0,062
Vakıf Katılım	0,075	0,05	0,114	0,064	0,070	0,059	0,099
Ziraat Katılım	0,034	0,048	0,058	0,045	0,069	0,064	0,044

Tablo 3.25: 2022 yılına ait Ağırlıklı Normalleştirilmiş Karar Matrisi

Katılım Bankaları	1	2	3	4	5	6	7
Albaraka	0,020	0,028	0,052	0,047	0,061	0,064	0,029
Kuveyt Türk	0,078	0,082	0,072	0,083	0,059	0,064	0,087
Emlak Katılım	0,059	0,079	0,056	0,050	0,052	0,066	0,068
Finans Katılım	0,040	0,044	0,068	0,062	0,075	0,056	0,051
Vakıf Katılım	0,053	0,042	0,094	0,062	0,080	0,061	0,065
Ziraat Katılım	0,038	0,057	0,050	0,047	0,069	0,068	0,047

3.7.3.4. İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) Değerlerinin Bulunması

İdeal ve negatif ideal değerler için maksimum ve minimum değerler bulunmuştur. Bu değerler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

2019 yılına ait İdeal (A+) ve Negatif İdeal (A-) Değerlerinin Bulunması:

Tablo 3.26: 2019 Yılı İçin İdeal Değerler

	1	2	3	4	5	6	7
A+	0,079	0,110	0,085	0,082	0,080	0,069	0,166
A-	0,007	0,011	0,044	0,035	0,051	0,053	0,015

Tablo 3.27: 2020 Yılı İçin İdeal Değerler

	1	2	3	4	5	6	7
A+	0,071	0,103	0,089	0,087	0,084	0,070	0,103
A-	0,021	0,025	0,050	0,038	0,044	0,050	0,030

Tablo 3.28: 2021 Yılı İçin İdeal Değerler

	1	2	3	4	5	6	7
A+	0,077	0,109	0,114	0,090	0,075	0,068	0,104
A-	0,006	0,008	0,056	0,040	0,051	0,056	0,004

Tablo 3.29: 2022 Yılı İçin İdeal Değerler

	1	2	3	4	5	6	7
A+	0,078	0,082	0,094	0,083	0,080	0,068	0,087
A-	0,020	0,028	0,050	0,047	0,052	0,056	0,029

3.7.3.5 Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Alternatifler arasındaki mesafe ölçülerinin hesaplanması sonucu elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.30: 2019 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Katılım Bankaları	S+	S-
Albaraka	0,1109	0,1167
Kuveyt Türk	0,0897	0,1047
Emlak Katılım	0,1037	0,0859
Finans Katılım	0,0762	0,1079
Vakıf Katılım	0,1019	0,1080
Ziraat Katılım	0,1474	0,1181

Tablo 3.31: 2020 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Katılım Bankaları	S+	S-
Albaraka	0,0832	0,0724
Kuveyt Türk	0,0741	0,0838
Emlak Katılım	0,1056	0,0763
Finans Katılım	0,0711	0,0397
Vakıf Katılım	0,1041	0,0526
Ziraat Katılım	0,0728	0,0574

Tablo 3.32: 2021 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Katılım Bankaları	S+	S-
Albaraka	0,0130	0,1120
Kuveyt Türk	0,1042	0,1110
Emlak Katılım	0,0979	0,0888
Finans Katılım	0,0869	0,0611
Vakıf Katılım	0,1306	0,0608
Ziraat Katılım	0,0846	0,0785

Tablo 3.33: 2022 yılına ait Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Katılım Bankaları	S+	S-
Albaraka	0,0780	0,0652
Kuveyt Türk	0,0612	0,0692
Emlak Katılım	0,0539	0,0599
Finans Katılım	0,0543	0,0435
Vakıf Katılım	0,0644	0,0440
Ziraat Katılım	0,0574	0,0550

3.7.3.6 İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

TOPSİS yönteminin altıncı ve son aşaması ideal çözüme göre nispi yakınlığın hesaplanmasıdır. Bu çalışmada belirlenen oranlar ile analiz edilen katılım bankalarının finansal performansları ideal çözüme olan yakınlık derecesine göre karşılaştırmalı

olarak değerlendirilebilmektedir. Katılım bankaları için yıllar itibariyle hesaplanan ideal çözüme yakınlık (Ci) değerleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.34: 2019 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

Katılım Bankaları	C	Sıralama
Ziraat Katılım	0,8302	1
Kuveyt Türk	0,6970	2
Vakıf Katılım	0,6916	3
Finans Katılım	0,3092	4
Emlak Katılım	0,2635	5
Albaraka	0,1090	6

2019 yılı için hesaplanan veriler incelendiğinde finansal performans puanı en yüksek katılım bankası Ziraat Katılım Bankası olarak seçilmiştir. Ardından Kuveyt Türk ve Vakıf Katılım gelmektedir en düşük finansal performans puanı ise Albaraka Türk Katılım Bankasıdır.

Tablo 3.35: 2020 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

Katılım Bankaları	C	Sıralama
Kuveyt Türk	0,7585	1
Vakıf Katılım	0,7238	2
Ziraat Katılım	0,6776	3
Finans Katılım	0,5007	4
Albaraka	0,2186	5
Emlak Katılım	0,1522	6

2020 yılı verileri incelendiğinde finansal performans puanı en yüksek katılım bankası Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak seçilmiştir. Ardından Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım gelmektedir en düşük finansal performans puanı ise Emlak Katılım Bankasıdır.

Tablo 3.36: 2021 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

Katılım Bankaları	C	Sıralama
Kuveyt Türk	0,7487	1
Vakıf Katılım	0,6510	2
Finans Katılım	0,4921	3
Ziraat Katılım	0,3442	4
Emlak Katılım	0,2032	5
Albaraka	0,1092	6

2021 yılı verileri incelendiğinde finansal performans puanı en yüksek katılım bankası Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak seçilmiştir. Ardından Vakıf Katılım ve Finans Katılım gelmektedir en düşük finansal performans puanı ise Albaraka Türk Katılım Bankasıdır.

Tablo 3.37: 2022 yılına ait İdeal Çözüme Göre Nispi Yakınlığın Hesaplanması

Katılım Bankaları	C	Sıralama
Kuveyt Türk	0,6077	1
Emlak Katılım	0,5272	2
Vakıf Katılım	0,4357	3
Ziraat Katılım	0,4352	4
Finans Katılım	0,4151	5
Albaraka	0,4143	6

2022 yılı verileri incelendiğinde finansal performans puanı en yüksek katılım bankası Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak seçilmiştir. Ardından Emlak Katılım ve Vakıf Katılım gelmektedir en düşük finansal performans puanı ise Albaraka Türk Katılım Bankasıdır.

2019-2022 yılları arası finansal performans incelendiğinde; 2019 yılında Ziraat Katılım Bankası ilk sırada yer alırken, Albaraka Türk Katılım Bankası son sırada, 2020 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası ilk sırada yer alırken, Emlak Katılım Bankası son sıradadır, 2021 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası yine ilk sırada iken, Albaraka Türk Katılım Bankası son sırada yer almıştır. 2022 yılında da yine Kuveyt Türk Katılım bankası ilk sırada, Albaraka Türk Katılım Bankası ise son sıradadır.

SONUÇ

Türkiye'deki katılım bankaları, ekonomik, toplumsal ve faiz hassasiyeti gibi dini ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıkmış finansal kuruluşlardır. Faizsiz bankacılık, tarih boyunca çeşitli evrimler geçirmiş ve günümüzde dünya bankacılık sektöründe önemli bir rol oynamaktadır. Bu bankacılık modelinin kökenleri ve yaygınlaşması, farklı dönemlerde değişik sebeplere dayanmaktadır. Ancak, 20. yüzyıldaki yükselişinin arkasındaki ana neden, değişen küresel ekonomik şartlar ve yeni dünya düzeninin talepleridir.

Arap ülkelerinin zenginlikleriyle giderek artan petrol sermayesi, faizsiz bankacılık uygulamalarını bir zorunluluk haline getirdi. Bu uygulamalar, sermaye fazlalarını etkili bir şekilde değerlendirmek için gereklilik haline geldi. Aynı şekilde, emek gücü fazla olan ve sermaye açığı bulunan İslam ülkelerinin fon ihtiyaçlarını karşılamak ve yatırımları hızlandırmak, İslam Birliği'nin öncelikli hedefleri arasındaydı. Petrol zengini İslam coğrafyası, bankacılık faaliyetlerinden uzak kalmak yerine, bu zenginlikleri kendi gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek amacıyla faizsiz bankacılık ve İslami finans uygulamalarına yöneldi. Bu yaklaşım, İslam coğrafyasının ekonomik kalkınmasında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edildi.

Bugün, bazı ülkeler bankacılık sektörünü sadece faizsiz bankacılık faaliyetleriyle sürdürürken, diğerleri ise geleneksel ve faizsiz bankacılığı bir arada yürütüyor. Katılım bankacılığı olarak da bilinen bu faaliyetler sadece İslam ülkelerinde değil, dünya genelinde hızla yayılıyor ve Batı dünyasında da önemli bir gelir kaynağı haline geliyor. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve birçok Avrupa ülkesi de faizsiz bankacılık faaliyetlerini başarıyla yürütüyor.

Ülkemizde faizsiz bankacılık faaliyetlerinin başlaması, Arap sermayesini çekmek amacıyla olduğu kadar, ayrıca ülkemizin ekonomisine kazandırılacak yabancı sermayenin ve petrol sermayesinin önemine dikkat çekmektedir. Bu geçişin en önemli nedenlerinden biri, ulusal ekonomi için kritik olan bu sermaye kaynaklarını kullanma arzusudur. Son yıllarda, Arap ve diğer İslam coğrafyasıyla olan diplomatik ve ekonomik ilişkilerimizin güçlendirilmesi adına katılım bankacılığı faaliyetlerine büyük önem verilmiştir. Bu faaliyetlerin bankacılık sektörünün bir parçası haline getirilmesinin, Bankacılık Kanunu'nun düzenlemesiyle gerçekleşmesinin temel nedeni de budur.

COVID-19 salgını, dünya çapında yayılan ve sağlık krizinin ötesine geçerek küresel bir soruna dönüşen etkileriyle her kesimi derinden etkilemiştir. Salgın, ulusların sağlık sistemleriyle birlikte ekonomik yapılarında da büyük zararlara neden olmuştur. Salgının kontrol altına alınması için alınan önlemler, birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. Ulaşım, turizm, imalat, tekstil, eğitim, eğlence gibi sektörler, salgından en çok etkilenen sektörler arasındadır. (Temel ve Çakır, 2022: 1447)

Covid-19 salgını, bireylerin ve kurumların gelirlerini olumsuz yönde etkilemesi finans sektörünün derinden etkilenmesine neden olmuştur. Bu süreçte, ekonomik yapıda meydana gelen bozulmanın onarılması için, Bankalar Birliği ve Katılım Bankaları Birliği tarafından alınan tedbirlerle birlikte, bozulan taksit ödemelerindeki gecikmeler gibi ödemelerde yaşanan düzensizlikler ve işletmelerin iş kaybından kaynaklanan zararlar giderilmeye çalışılmıştır. Covid-19 döneminde yaşanan bu gelişmeler katılım bankalarının finansal durumlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çalışmada 6 katılım bankasının Covid-19 salgın dönemi öncesi ve sonrasını da kapsayan 2019-2022 yılları arasındaki finansal performansları TOPSİS Yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan "TOPSİS" yöntemi çok kriterli kararlar verilirken kullanılan bir yöntemdir. TOPSİS çok kriterli karar verme yöntemi olduğu için bir bankanın birden fazla finansal oranı kullanılabilir. Analizde kullanılan oranlar ise şöyledir: Aktif Karlılık, Özkaynak Karlılığı, Özkaynaklar/Aktif Toplamı, Net Faiz (Kâr Payı) Geliri/Aktif Toplamı, Vergi Öncesi Kâr (VÖK)/Pasif Toplamı, Kullandırılan Fonlar / Toplam Aktifler, Kullandırılan Fon / Toplanan Fonlar

Çalışmada belirtilen 7 oran analizde kullanılarak bankaların finansal performansı TOPSİS Yöntemi kullanılarak başarı puanları saptanmış ve elde edilen başarı puanlarına göre bankaların finansal performanslarına göre sıralanmıştır. Performans puanları incelendiğinde;

2019-2022 yılları arası performansı en yüksek hesaplanan banka Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır. 2019 yılında ilk sırada olan Ziraat Katılım Bankası varken son sırada Albaraka Türk Katılım Bankası vardır, 2020 yılında ilk sırada Kuveyt Türk Katılım Bankası yer almış ve bu tarihten sonra ilk sıradaki yerini bırakmamıştır, son sırada ise Emlak Katılım Bankası yer almış, 2021 yılında ilk sırada Kuveyt Türk Katılım Bankası son sırada ise Albaraka Türk Katılım Bankası yer almış, 2022 yılında

ise Kuveyt Türk Katılım Bankası ilk sırada yer almış, Albaraka Türk Katılım Bankası son sırada yer almıştır.

Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın performansının iyi olmasının temel sebeplerinden birisi sektörel tecrübe aktif büyüklük ve kar payı gelirleri dönem net karı gibi göstergelerde yüksekliktir. Devletin Katılım bankacılığına dâhil olmasıyla sektöre giren Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım Bankaları oransal olarak her yıl daha iyiye gitmektedir.

Çalışmamızı literatür ile kıyasladığımızda literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak analizde kredi yerine fon oranları kullanılmış, 2022 yılı dâhil katılım bankaları performansları incelenmiş diğer çalışmalarda da yıllar itibariyle bankalarının konumlarının genel itibariyle aynı olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın güncel olması Covid-19 salgını dönemindeki finansal oranları göz önünde bulundurarak analiz yapılması da katılım bankalarının kriz dönemlerinde performansını inceleme açısından önemli bir göstergedir. Çalışmada katılım bankaları kendi aralarında analiz edilse de klasik bankaların da için de bulunduğu sektördeki payı gibi unsurlar da göz önüne alınarak kapsamlı bir çalışma olmuştur.

Türkiye'nin finansal sektörü, büyük ölçüde bankalar aracılığıyla toplanıp dağıtılan finansal kaynaklara dayandığı için bankacılık sektörü ekonominin temel taşıdır. Bu sebeple, ekonominin güçlendirilmesi ve ilerletilmesi için bankaların denetimi ve kontrolü son derece kritik bir öneme sahiptir. Finansal performans analizleri yapmak ve doğru sonuçlara ulaşmak bu süreçte hayati bir rol oynar. Hane halkının bankacılık ve finans sektörüne olan güveninin artması, Türkiye'nin sağlam ekonomik altyapısını güçlendirmek için hayati bir adımdır.

Katılım Bankacılığı her geçen yıl daha çok tanınmakta ve performans olarak ön plana çıkmaktadır geleneksel bankacılık ile rekabet etme anlamında da her geçen gün daha iyiye gitmektedir. Bu minvalde katılım bankaları kendilerini bir üst segmente çıkartmak için uluslararası ve ulusal bankacılık gelişmelerini takip etmeli faizsiz bankacılık politikası çerçevesinde islami hassasiyetleri olan daha çok kişiye ulaşmalı şuan genel olarak Müslüman ülkelerde aktif olan katılım bankalarının Avrupa, Asya ve Afrika gibi diğer kıtalarda da etkinliğini artırması katılım bankalarının lehine olacaktır.

Bir diğer dikkat çeken husus ise ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının yurtdışı şubeleri sayısının azlığıdır, bankalar tedrici olarak yurtdışı şubelerini artırmak suretiyle pazarlarını genişletmeliler.

KAYNAKÇA

- Akın, C. (1986). Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma. Kayihan Yayınları.
- Aktepe, İ. (2014). Sorularla Katılım Bankacılığı. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları
- Aktepe, İ. (2012). İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık. Hayat Yayın Grubu.
- Alsü, E. , Taşdemir, A. ve Kallo, Z. (2018). Katılım Bankalarının Performanslarının Değerlendirilmesi: TOPSIS Yöntemi ile Uluslararası Karşılaştırma. Gaziantep Üniversitesi 76-85
- Albaraka <https://www.albaraka.com.tr> (Erişim Tarihi: 12.08.2023)
- Anaç, T. Ve Kaya, F.(2019). Bireysel Müşterilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etmesini Etkileyen Faktörler. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bankacılık ve Finans Bölümü. 104-126.
- Aras, O.N. (2010). Son Ekonomik Krizin Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesine Etkisi. Ekonomi Bilimleri Dergisi. 2(2): 62-71.
- Argunhan, Handan. Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankaları İle Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Topsis Yöntemiyle Analizi ve Karşılaştırılması. Kayseri: Kayseri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Canbaz, M. (2018). Katılım Bankacılığı. Beta Yayınları.
- Çobankaya, Fatma Tuba. Katılım Bankalarının Türkiye’deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Doğan, Sibel. Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Demireli, E. (2016). TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye’deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama. Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü. 145-168.
- Dikmen, N. (2005). Osmanlı Dış Borçlarının Ekonomik ve Siyasi Sonuçları. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 19(2): 137-159.
- Eğilmez, M. (2009). Küresel Finans Krizi (4.Baskı). Remzi Kitabevi.

Ertuğrul, İ. Ve Karakaşoğlu, N. (2008). Banka Şube Performanslarının Vıkor Yöntemi İle Değerlendirilmesi. Pamukkale Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Endüstri Mühendisliği Dergisi. 110-125.

Er, B. ve Uysal, M. (2012). Türkiye'deki Ticari Bankalar Ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 26(3-4): 145-148.

Eryasar, M. (2021). Pazarlama Alanında Yapılan Dürtme Konulu Çalışmaların Bibliyometrik Analizi.. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 15-20 .

Eleren, A. ve Karagül, M. (2008). 1986-2006 Türkiye Ekonomisinin Performans Değerlendirmesi. Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi. 45-68

Ege, İ., Topaloğlu, E. ve Özyamanoğlu, M. (2013). Finansal Performans ile Kurumsal Yönetim Notları Arasındaki İlişki: BİST Üzerine Bir Uygulama. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi. 5(9): 42-58.

Esmer, Y. ve Bağcı, H. (2016). Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17-65.

Göçer, İ. (2012). Küresel Ekonomik Krizin Nedenleri Ve Seçilmiş Ülke Ekonomilerine Etkileri Ekonometrik Bir Analiz. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. 12-45.

Gökalp, F. (2014). Kriz Öncesi ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Karlılığı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 32: 45-89.

Karta, N. (2014). Sultan III. Selim Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik Durumu ve Alınan Tedbirler. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6: 21- 50.

Kaya, A. Gülhan, Ü. (2008). Küresel Finansal Krizin İşletmelerin Etkinlik Ve Performans Düzeylerine Etkileri: 2008 Finansal Kriz Örneği. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi. 11: 87-105.

Kaya, V. (2013). 2008 Küresel Krizi ve Ekonomik Çöküş (1.Baskı). Adalet Yayınevi.

Kazgan, H. (2014). Osmanlı Finansında Galata Bankerleri. Tarihçi Kitabevi Yayınları.

Kuveyt Türk <https://www.kuveytturk.com.tr/> (Erişim Tarihi: 02.04.2023)

Muhasebe Sayfası <https://nasilkolay.com/sermaye-yeterlilik-rasyosu-nedir> (Erişim Tarihi: 02.05.2023)

Özulucan, A. ve Deran A. (2009). Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri Ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt: 6, Sayı:11, 99-101.

Parasız, İ. (2014). Modern Bankacılık Teori ve Uygulama. Ezgi Kitabevi.

Parasız, İ. (2009). Para Banka ve Finansal Piyasalar (9.Baskı). Ezgi Kitabevi.

Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 31: 34-49.

Sorularla İslamiyet <https://sorularlaislamiyet.com> (Erişim Tarihi: 04.09.2023)

Taşar, M. O. (2010). Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve Makro Ekonomik Etkilerinin Analizi. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi. 3: 18-67.

Temel, E. ve Çakır, U. (2022). Covid-19 Salgınının Tekstil Sektöründeki İşletmelerin Finansal Performanslarına Etkilerinin TOPSIS Yöntemiyle Analizi: BİST Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 24(4) 1446-1458.

Terzi, A. (2013). Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı?. Ardahan Üniversitesi İİBF İşletme Bilim Dalı. 7-56.

Tunç, H. (2016). Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulaması. Nesil Yayınları.

TKBB <http://www.tkbb.org.tr> (Erişim Tarihi: 21.06.2023)

TKBB <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/> (Erişim Tarihi: 08.09.2023)

TKBB <https://katilimbanciligi.blogspot.com.tr>. (Erişim Tarihi: 08.03.2023)

Törenek, M. ve Yavuz, S. (2018). Türkiye’de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. Erzincan Üniversitesi. 12-48.

Ustaoglu, D. (2014). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi. 25-89.

Yazıcı, M. (2013). Bankacılığa Giriş (2.Baskı). Beta Basım.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 9(2): 107-117

Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/2008-2012> (Erişim Tarihi: 26.07.2023)

